

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Odpovědnost podnikatele za porušení závazku a za škodu

Contractor's Liability for Obligation Infringement and for Damage Caused

Student: Hana Vondráčková

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Adam Ptašník, Ph.D.

Ostrava 2012

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra účetnictví

Zadání bakalářské práce

Student: **Hana Vondráčková**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6202R049 Účetnictví a daně
Specializace: 00 Účetnictví a daně
Téma: **Odpovědnost podnikatele za porušení závazků a za škodu**
Contractor's Liability for Obligation Infringement and for Damage Caused

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Charakteristika obchodních závazkových vztahů
 3. Následky porušení závazků
 4. Náhrada škody
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

KERNBACHOVÁ, Martina a SEVERIN, Pavel. *Obchodní závazkové vztahy*. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2003. ISBN 80-248-0393-3.
MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele: příručka zejména pro neprávnický*. 1. vyd. Praha: Linde, 2009. 394 s. ISBN 978-80-7201-780-5.
PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2009. 339 s. ISBN 978 - 80 - 7357-444-4.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Adam Ptašník, Ph.D.**

Datum zadání: 25.11.2011

Datum odevzdání: 11.05.2012

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla
jsem veškerou použitou literaturu a další prameny.“

V Ostravě dne 11. května 2012

Hana Vondráčková

Hana Vondráčková
.....

Obsah

1 ÚVOD.....	5
2 CHARAKTERISTIKA OBCHODNÍCH ZÁVAZKOVÝCH VZTAHŮ	6
2.1 Právní úprava.....	6
2.2 Charakteristika obchodních závazkových vztahů.....	6
2.3 Obchodní závazkové vztahy relativní, absolutní a fakultativní	7
3 PORUŠENÍ SMOUVY A JEHO NÁSLEDKY	10
3.1 Vymezení pojmu porušení smlouvy	10
3.2 Následky vyplývající z porušení smlouvy	11
3.3 Prodlení dlužníka a věřitele	12
3.3.1 Odpovědnost za prodlení.....	12
3.3.2 Prodlení dlužníka	13
3.3.3 Prodlení věřitele	14
3.4 Přechod nebezpečí škody na věci	15
3.4.1 Pojmové vymezení škody na věci.....	15
3.4.2 Přechod nebezpečí na věci pro prodlení dlužníka.....	16
3.4.3 Přechod nebezpečí škody na věci při prodlení věřitele	17
3.5 Úroky z prodlení	18
3.5.1 Pojmové vymezení.....	18
3.5.2 Výše úroků z prodlení stanovená zákonem	19
3.5.3 Výše úroků z prodlení smluvená stranami	20
4 NÁHRADA ŠKODY	21
4.1 Pojmové vymezení.....	21
4.2 Protiprávní jednání.....	22
4.2.1 Porušení smluvní povinnosti	23
4.2.2 Zneužití informací při uzavírání smlouvy	24
4.3 Náhrada škody bez porušení povinnosti	24
4.3.1 Nemožnost plnění	24
4.3.2 Zmaření účelu smlouvy	25
4.3.3 Náhrada škody z neplatného právního úkonu.....	25
4.4 Rozsah náhrady škody	26
4.4.1 Skutečná škoda	27
4.4.2 Ušlý zisk	28
4.4.3 Vzniklé náklady	29
4.5 Příčinná souvislost	29
4.5.1 Pojmové vymezení.....	29
4.5.2 Protiprávní jednání.....	29
4.5.3 Neplatnost právního úkonu.....	31
4.5.4 Dodatečná nemožnost plnění.....	32
4.5.5 Zmaření účelu smlouvy	32
4.6 Okolnosti vylučující odpovědnost	33
4.6.1 Pojmové vymezení.....	33
4.6.2 Vznik a trvání překážky nezávisle na vůli povinné strany	34
4.6.3 Překážka nepředvídatelná, neodvratitelná a nepřekonatelná	35
4.7 Škoda způsobená třetí osobou	36
4.8 Omezení výše nahrazované škody.....	37
4.8.1 Předvídatelná škoda	37
4.8.2 Škoda způsobena poškozeným	38
4.8.3 Odvratitelná škoda	38

4.8.4 Oznámení o porušení povinnosti	38
4.8.5 Smluvní limitace náhrady škody.....	39
5 APLIKACE TEORETICKÉ ČÁSTI NA PŘÍKLADECH	41
5.1 Praktické příklady	41
5.2 Srovnání jednotlivých institutů.....	50
6 ZÁVĚR	56
Seznam použité literatury a pramenů.....	57
Seznam zkratek.....	60

1 ÚVOD

Tato bakalářská práce pojednává o odpovědnosti podnikatele za porušení závazku a za škodu, a tudíž se v této práci budeme zabývat odpovědnostními vztahy mezi podnikateli.

Cílem práce je analyzovat problematiku odpovědnostních vztahů, provést jejich srovnání a následně aplikovat teoretické poznatky na praktické příklady.

Ve druhé kapitole se budeme zabývat charakteristikou obchodních závazkových vztahů. Nejprve si vymezíme tuto problematiku z právního hlediska a dále si popíšeme subjekt, předmět a obsah obchodních závazkových vztahů. Na závěr této kapitoly si uvedeme povahu relativních, absolutních a fakultativních závazkových vztahů. Toto rozlišení je podstatné pro určení právního předpisu, kterým se budou obchodní závazkové vztahy řídit.

Ve třetí kapitole, která se nazývá Porušení smlouvy a jeho následky, si nejprve v podkapitole 3.1 vymezíme pojem a způsoby porušení smlouvy a v následující podkapitole 3.2 si stručně uvedeme následky z tohoto porušení plynoucí. Těmito následky se budeme podrobněji zabývat v následujících kapitolách. V podkapitole 3.3 si obecně vymezíme pojem prodlení, dále si popíšeme okolnosti, za kterých se může dostat do prodlení dlužník a za kterých věřitel. V důsledku prodlení ať už dlužníka, či věřitele, může vzniknout škoda na věci, které budeme věnovat podkapitolu 3.4. Další oddíl 3.5 můžeme považovat za stěžejní pasáž druhé části, neboť se zde budeme zabývat úroky z prodlení, které budeme aplikovat na praktický příklad.

Nejdůležitějším následkem porušení smluvní povinnosti je náhrada škody, a proto tomuto tématu budeme věnovat podstatnou část práce. K tomu, aby vznikl nárok na náhradu škody je nutné, aby byly splněny zákonem stanovené předpoklady (protiprávnost, vznik škody, příčinná souvislost, předvídatelnost škody a neexistence okolností vylučující odpovědnost), kterými se budeme velice podrobně zabývat v podkapitolách 4.2 – 4.6. Charakteristika těchto předpokladů je nezbytná, neboť pokud nebudou splněny všechny tyto formální znaky současně, nárok na náhradu škody nevznikne.

Na závěr se budeme v podkapitole 4.8 zabývat způsoby omezení výše nahrazované škody, které jsou podstatné zejména pro povinnou stranu.

Závěrečná kapitola 5 je zároveň součástí praktického cíle práce, ve kterém budeme aplikovat teoretickou část tématu na konkrétní příklady, a poté si v podkapitole 5.2 srovnáme používané instituty za pomoci hodnot dosažených v podkapitole 5.1. K dosažení stanoveného cíle používáme metodu analýzy a v praktické části metodu komparace.

2 CHARAKTERISTIKA OBCHODNÍCH ZÁVAZKOVÝCH VZTAHŮ

Ve druhé kapitole budeme charakterizovat obchodní závazkové vztahy. Nejdříve si v podkapitole 2.1 uvedeme právní předpisy ve kterých jsou závazkové vztahy upraveny a následně v podkapitole 2.2 provedeme jejich charakteristiku. V podkapitole 2.3 budeme popisovat obchodní závazkové vztahy relativní, absolutní a fakultativní.

2.1 Právní úprava

Nejprve si v podkapitole 2.1 vymezíme právní úpravu, která je nezbytná pro orientaci v právních předpisech ve kterých jsou závazkové vztahy upraveny. Závazkové právo se řadí do systému soukromého práva. Závazkové vztahy jsou v systému českého právního řádu upraveny více právními předpisy, například zákonem č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ObchZ). Úprava závazkových vztahů v ObchZ je úpravou zvláštní, která se opírá o obecnou úpravu zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ObčZ).¹

2.2 Charakteristika obchodních závazkových vztahů

V předchozí podkapitole jsme si vymezily právní úpravu a nyní se budeme zabývat charakteristikou obchodních závazkových vztahů dle ObchZ. Tyto závazkové vztahy jsou vymezeny jako právní vztah, který je závazkovým vztahem v obecném pojetí, a současně se jedná o vztah, který se odlišuje od jiných závazkových vztahů, buď charakteristikou subjektů a jejich činnosti, nebo druhem vztahu samotného bez ohledu na povahu stran a jejich činnost.²

Jedná se o takové vztahy, které vznikají mezi podnikateli a týkají se jejich podnikatelské činnosti. Z toho vyplývá, že subjektem těchto vztahů jsou zpravidla podnikatelé.

¹ FALDYNA, František, Jan HUŠEK a Tomáš POHL. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2. vyd. Praha: Aspi, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

² PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

Předmětem závazkových vztahů je jednání směřující k dosažení zisku, což vyplývá z pojmu podnikatelská činnost.

Obsahem obchodních závazkových vztahů jsou vztahy, které splňují zákonem stanovené podmínky, které se řídí obchodním zákoníkem. V obchodním zákoníku pojem závazkového vztahu není definován, a proto zde vycházíme z definice ustanovené v § 488 ObčZ, dle kterého se za závazkový vztah považuje právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek. Dle obchodního práva se za obchody považují jen ta právní jednání, která zákon za obchody prohlašuje, a naopak jimi nejsou ta právní jednání, jimž zákon povahu obchodů ve smyslu obchodního práva upírá. V obchodním zákoníku je pojem obchod nahrazen dvouslovným pojmenováním - obchodní vztahy, které budeme charakterizovat v následující podkapitole 2.3.³

2.3 Obchodní závazkové vztahy relativní, absolutní a fakultativní

Pro určení právních předpisů, které jsme si vymezili v podkapitole 2.1 je rozhodná úprava obchodních závazkových vztahů upravených v § 261 a § 262 ObchZ, které budeme charakterizovat v následující podkapitole.

Obchodní závazkové vztahy dělíme na:

- 1) relativní,
- 2) absolutní,
- 3) fakultativní (smluvní).

Relativní obchodní závazkové vztahy jsou vztahy mezi podnikateli, týkají se jejich podnikatelské činnosti a dělíme je na dvě skupiny závazkových vztahů. V první skupině se jedná o závazkové vztahy mezi podnikateli navzájem. Druhá skupina je tvořena vztahy mezi podnikatelem a zákonem určeným subjektem, kterým není podnikatel, např. stát, státní nepodnikatelská organizace nebo samosprávná územní jednotka. Ovšem ne všechny vztahy mezi podnikateli mají povahu obchodních závazkových vztahů, neboť se jedná pouze o vztahy, které souvisí s podnikatelskou činností podnikatelů. Z tohoto tvrzení vyplývá, že závazkový

³ KERNBACHOVÁ, Marcela a Pavel SEVERIN. *Obchodně závazkové vztahy*. Ostrava: VŠB – Technická universita Ostrava, 2003. 100 s. ISBN 80-248-0393-3.

vztah, který vznikne mezi dvěma podnikateli, ale netýká se u jednoho z nich podnikatelské činnosti nemá povahu obchodního závazkového vztahu tzn. neřídí se obchodním zákoníkem. Pro obě výše uvedené skupiny relativních závazkových vztahů je pro určení povahy subjektů rozhodující vznik závazkového vztahu. Dále platí, že pro určení těchto závazkových vztahů dle § 261 ObchZ není podstatné, zda smlouva na jejímž základě vznikl tento závazkový vztah je upravena v obchodním či občanském zákoníku.⁴

Absolutní obchodní závazkové vztahy jsou vymezeny v § 261 a podléhají obchodnímu zákoníku bez ohledu na povahu svých subjektů a bez ohledu na to, zda tyto závazky vznikají při podnikatelské či jiné činnosti.⁵

Jejich taxativní výčet je uveden v § 261 odst. 3 ObchZ a lze je členit na dvě základní podskupiny:

- závazkové vztahy související se založením a s účastí v obchodní společnosti nebo družstvu,
- závazkové vztahy vznikající na základě určitých smluv nebo jednostranných právních úkonů.

Absolutní závazkové vztahy jsou také vztahy, jež vznikly v důsledku zajištění plnění povinností v závazkových vztazích upravených v odstavci 1 až 3 § 261 ObchZ. I tyto zajišťovací vztahy (ručení, smluvní pokuta, uznání dluhu, zástavní právo) vychází z obchodního zákoníku bez ohledu na povahu subjektu, tzn. zajišťovací plnění může poskytovat i osoba, která není podnikatelem.⁶

Absolutně neobchodní závazkové vztahy odpovídají zákonnému vymezení obchodních závazkových vztahů, ale řídí se v celém rozsahu občanským zákoníkem. Nejedná se o závazkové vztahy mezi osobami uvedenými v § 261 odst. 1 a 2 ObchZ, které vznikly na základě upravených smluvních typů v občanském zákoníku např. kupní smlouvy o nemovitosti, smlouvy o výpůjčce aj.⁷

Obchodní závazkové vztahy **fakultativní** neboli smluvní vznikají na základě dohody subjektů. U těchto závazkových vztahů nejsou splněny podmínky vyznačené v § 261 ObchZ. Účastníky těchto vztahů mohou být podnikatelé navzájem, avšak pokud se závazek netýká

⁴ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

⁵ KERNBACHOVÁ, Marcela a Pavel SEVERIN. *Obchodně závazkové vztahy*. Ostrava: VŠB – Technická universita Ostrava, 2003. 100 s. ISBN 80-248-0393-3.

⁶ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

⁷ KERNBACHOVÁ, Marcela a Pavel SEVERIN. *Obchodně závazkové vztahy*. Ostrava: VŠB – Technická universita Ostrava, 2003. 100 s. ISBN 80-248-0393-3.

jejich podnikatelské činnosti, dále podnikatelé a subjekty, které nejsou podnikatelem a dokonce i subjekty, které nejsou podnikatelem navzájem.⁸

Ve druhé kapitole jsme se okrajově zabývali charakteristikou obchodních závazkových vztahů, avšak podstatou této kapitoly bylo vymezení obchodních vztahů relativních, absolutních a fakultativních. Toto rozlišení je nezbytné z důvodu odlišné úpravy právních předpisů.

⁸ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

3 PORUŠENÍ SMOUVY A JEHO NÁSLEDKY

Porušení smlouvy a následky z ní plynoucí jsou v obchodním zákoníku upraveny v díle X v § 365 - § 386 ObchZ. Tyto paragrafy jsou členěny na tři oddíly, v nichž je obsaženo prodlení věřitele, prodlení dlužníka a náhrada škody.

Jak již bylo výše naznačeno, ve třetí kapitole se budeme zabývat způsoby porušení smlouvy, které si vymezíme v podkapitole 3.1 a následně si v 3.2 uvedeme následky, které mohou vzniknout v důsledku porušení smlouvy. Těmito následky se podrobněji budeme zabývat v následujících kapitolách. Jedním z důsledků porušení smlouvy je prodlení (dlužníka, věřitele) se splněním závazku, které budeme charakterizovat v podkapitole 3.3. Na tuto podkapitolu bude navazovat podkapitola 3.4, ve které se budeme zabývat přechodem nebezpečí škody na věci v důsledku prodlení (dlužníka, věřitele). Na závěr třetí kapitoly se budeme v podkapitole 2.5 zabývat právním následkem prodlení. Nejprve si vymezíme pojem úroku z prodlení a následně si popíšeme stanovení výše úroku z prodlení. Postup výpočtu úroku z prodlení si ukážeme v kapitole 5.

3.1 Vymezení pojmu porušení smlouvy

Nejprve si v podkapitole 3.1 vymezíme pojem porušení smlouvy. Je-li smlouva uzavřena vzájemnou dohodou, tak obě smluvní strany určují obsah této smlouvy a vymezují vzájemná práva a povinnosti, jež z uzavření smlouvy plynou jak dlužníkovi, tak věřiteli. Při včasném a řádném splnění závazků vyplývajících ze smlouvy dosahují obě smluvní strany účelu, pro který byla smlouva uzavřena. V případě, že některá ze smluvních stran nedodrží svá práva nebo povinnosti, které jí ze smlouvy vyplývají, hovoříme o porušení smlouvy a řešíme vzniklé následky, které z tohoto porušení vyplývají.⁹

Nejběžněji dochází k porušení povinnosti z uzavření smlouvy. Případně pokud byla porušena povinnost, která vyplynula ze zákona při uzavření této smlouvy nebo tato povinnost mohla vyplynout z nepřímého smluvního ujednání, především z všeobecných obchodních podmínek a vykládacích pravidel nebo z obchodních zvyklostí. K porušení povinnosti může dojít nejen, když ji poruší povinná osoba sama, ale i když ji měla splnit jiná osoba,

⁹ DOLEČEK, Marek. Orientace v právních úkonech: Obchodní právo. CZECHTRADE. BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export [online]. 2009, 31.7.2009 [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/obchodni-pravo-opu/1000818/46131/#b23>

s jejíž pomocí měla povinná osoba závazek splnit.

Další událostí, kdy dochází k porušení závazku, jehož předmětem je věc, nastává, když věc není věřiteli poskytnuta v době splatnosti závazku, tzn. včas, nebo jestliže je věc poskytnuta vadným způsobem.

K porušení závazku může dojít u závazku, jehož předmětem plnění je něco:

- **konat** - obsahem pojmu je posouzení vadnosti plnění. Závazek je porušen v případě, kdy mělo dojít k vyvíjení určité činnosti (jednorázové, nepřetržité nebo opakované) a tato činnost nebyla vyvíjena nebo dosažením určitého výsledku z této činnosti. Závazek je porušen, i když dlužník vynaložil veškeré úsilí k dosažení výsledku této činnosti a i přesto výsledku nebylo dosaženo (např. smlouva o dílo).
- **zdržet se** - porušení závazku, jehož obsahem je něčeho se zdržet (např. prodávání stanoveného zboží jiným osobám než odběrateli podle smlouvy o výhradním prodeji §746 ObchZ).
- **trpět** – k porušení dochází, když dlužník nevyvíjí tuto činnost (např. když nebrání věřiteli v užívání pronajatého dopravního prostředku).

Přihlédneme-li k povaze závazku, může být takové porušení časově neomezené (např. porušení závazku při nesdělení určité informace třetím osobám).

K porušení smlouvy může dojít nejen porušením smlouvy dlužníkem, ale i věřitelem a to v případě, když nesplní své povinnosti, které jim vyplývají ze zákona, jako například, když nevytvoří potřebné podmínky spojené s převzetím plnění anebo neposkytne dlužníkovi součinnost, která je nezbytná k tomu, aby dlužník mohl splnit svůj závazek. Další povinnosti věřitele, jež má vůči dlužníkovi, vyplývají z obsahu smlouvy a z nepřímého smluvního ujednání, zejména z vykládacích pravidel, nebo z obchodních zvyklostí.¹⁰

3.2 Následky vyplývající z porušení smlouvy

V podkapitole 3.2 jsme vymezili pojem porušení smlouvy se kterým jsou spojeny určité následky, které si popíšeme v následujících kapitolách.

S porušením smlouvy mohou být spojeny zejména tyto právní následky:

- Povinnost nahradit škodu : jedná se o nejzávažnější následek, který vyplývá přímo z porušení smlouvy. Povinnost k náhradě škody může vzniknout nejen z uzavření

¹⁰ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

smlouvy, ale i ze zákona (např. v souvislosti s uzavíráním neplatných obchodních smluv). Touto problematikou se budeme podrobněji zabývat ve 4. kapitole.

- Dalším následkem porušení smlouvy je prodlení dlužníka, který dosud nesplnil svůj závazek, a tak se později nemůže domáhat splatného proti závazku věřitele. S porušením tohoto závazku jsou spojeny úroky z prodlení, které musí být zaplacený v případě, že nebyl v čas zaplacen peněžitý závazek. Pojem prodlení spolu s úroky z prodlení budeme charakterizovat v následující kapitole a v kapitole 5 si ukážeme způsob výpočtu úroku z prodlení.
- V důsledku prodlení (dlužníka, věřitele) může dojít k přechodu nebezpečí škody na věci, kterým se budeme zabývat v podkapitole 3.4.
- V okamžiku porušení smlouvy může vzniknout právo odstoupit od smlouvy, toto právo zákon uznává i u jiných skutečností. Ovšem ne každé porušení smlouvy má za následek vznik tohoto práva.
- Dále vzniká nárok na smluvní pokutu nebo nárok plynoucí z jiných právních vztahů, jimiž je zajištěno plnění závazků. Smluvní pokutu ve vztahu s náhradou škody a úroky z prodlení budeme charakterizovat v kapitole 5.

Tyto následky porušení smlouvy nastávají při splnění předpokladů, jež stanovil zákon. U některých typů smluv může zákon stanovit zvláštní úpravu následků plynoucích z porušení smlouvy. Obecná úprava tohoto zákona se použije jen za předpokladu, že nebude v rozporu s úpravou zvláštní.¹¹

3.3 Prodlení dlužníka a věřitele

V následující podkapitole 3.3 se budeme zabývat důsledkem nesplnění peněžitého závazku a to, problematikou prodlení. V této podkapitole si vymezíme pojmy – odpovědnost za prodlení, prodlení dlužníka a věřitele.

3.3.1 Odpovědnost za prodlení

Pod pojmem prodlení se obecně rozumí včasné nesplnění nějaké povinnosti. Obchodní zákoník vymezuje tento pojem v širším rozsahu a prodlení dlužníka charakterizuje nejen jako plnění nevčasné, ale také nenáležitě, což znamená, že závazek není splněn řádně.

¹¹ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

V prodlení může být nejen dlužník, ale i věřitel, který je v prodlení, pokud nepřijme řádně nabídnuté plnění nebo neposkytne nutné spolupůsobení.¹²

3.3.2 Prodlení dlužníka

Prodlení dlužníka je upraveno v ObchZ v § 365 - 369a. a je vymezeno dvojím způsobem. Pozitivní vymezení prodlení nastává, jestliže dlužník nesplnil svůj závazek řádně a včas. Když dlužník neposkytne plnění včas, znamená, že neposkytl plnění v dohodnuté lhůtě nebo lhůtě stanovené zákonem. Prodlení dlužníka dále může nastat, když sice poskytl plnění ve lhůtě splatnosti, ale toto plnění nebylo řádné, tzn. nebylo poskytnuto v místě určení nebo nebylo plněno bez vad. Vedle uvedeného pozitivního vymezení pojmu prodlení rozeznáváme negativní vymezení prodlení. Jedná se o takové prodlení, jež nastává v případě, že je dlužníkovi zabráněno splnění jeho závazku z důsledku prodlení věřitele. Prodlení trvá až do doby poskytnutí řádného plnění (např. opožděným poskytnutím bezvadného plnění, odstraněním vad, poskytnutím náhradního plnění) nebo do zániku závazku jiným způsobem (např. odstoupením od smlouvy, dohodou smluvních stran).¹³

Prodlení dlužníka nastává objektivně a nevyžaduje se k jeho vzniku zavinění, vznikne, i když se vyskytnou okolnosti, které nemohl dlužník ovlivnit či jim předejít. Význam těchto okolností je omezen pouze na jeden následek vyplývající z tohoto plnění a tím je vyloučení povinnosti k náhradě škody. Ostatní následky prodlení (např. právo odstoupit od smlouvy) nastávají, i když dlužníkovi brání ve splnění závazku překážka spadající pod okolnost vylučující odpovědnost. Dlužník není v prodlení v případě, že svůj závazek nemůže splnit z důsledku prodlení věřitele. Dle zákona je dlužník v prodlení od okamžiku, kdy porušil svůj závazek, tj. od jeho splatnosti, a nevyžaduje se k tomu žádný právní úkon věřitele, jako např. upomínka. Toto prodlení trvá až do doby, kdy dlužník splnil svůj závazek řádně, to znamená bez vad nebo odstraní vadné plnění.¹⁴

V souladu se zákonem nebo sjednáním stran může dojít ke splnění závazku jeho zánikem a započtením pohledávky nebo uložení předmětu závazku do úřední úschovy.

¹² BEJČEK, Josef, Alexander BĚLOHLÁVEK, Pavel GODICKÝ a Marcela KERNBACHOVÁ. *Základy obchodního práva pro ekonomy*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - technická univerzita Ostrava, 2002. 274 s. ISBN 80-248-0167-1.

¹³ viz. tamtéž

¹⁴ HAJN, Petr a Josef BEJČEK. *Jak uzavřít obchodní smlouvy*. 2. vyd. Praha: Linde, 2003. 284 s. ISBN 80-7201-415-3.

V případě, že věřitel odstoupí od smlouvy, nebo dlužník nebude moci dodatečně svůj závazek splnit, může prodlení skončit i bez splnění závazku. Do tohoto okamžiku však věřitel může po dlužníkovi požadovat plnění závazku, tzn. poskytnout neuskutečněné plnění nebo poskytnout plnění bez vad. Poskytne-li dlužník vadné plnění závazku, má věřitel nárok u některých typů smluv, jež jsou upraveny zvláštní úpravou, na slevu z ceny nebo jiné úplaty, kterými může dlužník vynahradit vadné plnění.¹⁵

3.3.3 Prodlení věřitele

Věřitel se dostává do prodlení, jestliže nepřevzme řádně nabídnuté plnění (ať už z jakýchkoliv důvodů) nebo neposkytne dlužníkovi nutné spolupůsobení (např. nezajistí stavební připravenost, nesdělí přepravní dispozice atd.). Věřitel není v prodlení, pokud se ke splnění závazku nepředpokládá jeho spolupůsobení a také pokud splnil veškeré zákonem stanovené předpoklady.

Prodlení věřitele může nastat před prodlením dlužníka, například neoznámí-li kupující prodávajícímu včas, kam má prodávající odeslat zboží. Rovněž prodlení věřitele, tak jako prodlení dlužníka nastává objektivně, tzn. bez zavinění.¹⁶ Prodlení věřitele vzniká pouze porušením povinností, které měl vůči dlužníkovi, který pak nemůže splnit své závazky.

Je-li předmětem závazku věc, spočívá toto prodlení v nepřevzetí věci, jestliže věřitel není oprávněn odmítnout převzetí věci. Prodlení věřitele nastává přímo ze zákona v případě, když věřitel nevyzvedne věc v době určení, ačkoliv byl k tomu povinen (např. kupující, je - li místo plnění u prodávajícího) anebo odmítne-li předávanou věc bezdůvodně převzít (např. prodávajícím, je-li místo plnění u kupujícího, nebo dopravcem, jestliže byl prodávající povinen zboží odeslat).

Další důvod ke vzniku prodlení nastává, jestliže věřitel neposkytne dlužníkovi jiné spolupůsobení, které je nutné k splnění jeho závazku, avšak jen v případě, kdy je povinen k tomuto spolupůsobení podle smluvní úpravy, popřípadě podle zákona nebo obchodních zvyklostí (např. podle smlouvy o dílo, když objednal dílo a neumožní zhotoviteli díla přístup k místu, kde má být dílo provedeno). U prodlení věřitele je třeba přihlídnout, zda se jedná o porušení závazku vyplývajícího ze smlouvy či jiné smluvní povinnosti věřitele, jež má omezenější právní následky obdobně jako u dlužníka (tj. především povinnost

¹⁵ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

¹⁶ DOLEČEK, Marek. Orientace v právních úkonech: Obchodní právo. CZECHTRADE. BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export [online]. 2009, 31.7.2009 [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/obchodni-pravo-opu/1000818/46131/#b23>

k náhradě škody).¹⁷

V podkapitole 3.3 jsme se zabývali problematikou prodlení, na kterou navazuje podkapitola 3.4.

3.4 Přejchod nebezpečí škody na věci

V předchozí podkapitole 3.3 jsme se věnovali pojmům souvisejících s prodlením. Na tuto podkapitolu 3.3 navazuje podkapitola 3.4 ve které se budeme zabývat přechodem nebezpečí škody na věci v důsledku prodlení a věřitele. V této podkapitole si vymezíme pojem škody na věci a dále se budeme zabývat přechodem nebezpečí škody na věci jak při prodlení dlužníka, tak prodlení věřitele.

3.4.1 Pojmové vymezení škody na věci

Škodou na věci se rozumí ztráta, zničení, poškození nebo znehodnocení věci, které je vymezeno jako:

- **Ztráta** - vzniká v důsledku zmizení věci a nelze s ní disponovat, např. při odcizení věci.
- **Zničením** – rozumí se změny, které jsou neopravitelné a zcela znemožňují použít věc k účelu, ke kterému je věc určena.
- **Poškozením** - změna vlastností věci, snižující možnosti jejího použití k účelu, ke kterému má sloužit. K poškození věci může dojít i bez snížení schopnosti věc použít, např. při porušení povrchu věci.
- **Znehodnocením** - snížení hodnoty věci v důsledku změny fyzických vlastností věci, např. smísení obtížně oddělitelných kapalin.¹⁸

Ten, kdo nese nebezpečí škody na věci, nese také majetkové důsledky této škody, a to bez ohledu na to, co bylo příčinou vzniku této škody. Nebezpečí škody na věci nese zpravidla vlastník věci. Existují zde i výjimky z tohoto pravidla. Riziko nebezpečí škody na věci nese dlužník nebo věřitel, pokud jsou v prodlení s předáním či převzetím věci, a to bez ohledu na to, zda škoda vznikla zaviněně či nikoliv (např. odcizení věci). V případě prodlení dlužníka může být liberačním důvodem skutečnost, že škoda byla způsobena

¹⁷ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

¹⁸ viz. tamtéž

vlastníkem či věřitelem věci, nebo pokud by ke škodě na věci došlo i při splnění dlužnickových povinností (např. při živelné události).¹⁹

3.4.2 Přejed nebezpečí na věci pro prodlení dlužníka

Má-li dlužník závazek, jehož předmětem je věc, přechází na něho nebezpečí škody na věci, jestliže je v prodlení s předáním nebo vrácením této věci, nebo nakládá s takovou věcí v rozporu se svými povinnostmi. K přechodu nebezpečí škody na věci může dojít, jen když dlužník není vlastníkem věci, ani podle smlouvy nenesl již před uvedenými skutečnostmi toto nebezpečí. Dlužník je v prodlení s předáním věci, jestliže věc, kterou nabyt, nepředá věřiteli včas. Příkladem je komisionář, který je povinen předat bez zbytečného odkladu komitentovi věci, které pro něho získal při zařizování věci na základě komisionářské smlouvy. Poněvadž komitent je vlastníkem těchto věcí od doby, kdy byly předány komisionáři, nese i nebezpečí škody na těchto věcech. Jestliže je však komisionář v prodlení s předáním věci, přechází na něj nebezpečí škody na věci. Součástí závazku dlužníka může být povinnost zařídit obchodní záležitost, jestliže její předmětem je získání věci.

Dlužník je v prodlení s vrácením věci, jestliže tuto věc od věřitele převzal, aby o ni pečoval, např. na základě smlouvy o uložení věci nebo smlouvy o skladování, a věc včas nevrátil poté, kdy o její vrácení věřitel požádal. Prodlení dlužníka rovněž nastane, jestli včas nevrátí věřiteli věci, které se u něj dočasně nacházejí z jiného důvodu, např. je-li nájemce v prodlení s vrácením dopravního prostředku užívaného na základě smlouvy o nájmu dopravního prostředku. Již před prodlením s předáním nebo vrácením věci přechází nebezpečí škody na věci na dlužníka, nakládá-li s věcí v rozporu se svými povinnostmi. K tomuto porušení dochází, jestliže sám užívá věc, nebo umožní její užívání jiné osobě, aniž by k tomu byl oprávněn (např. při uzavření smlouvy o uložení věci nebo smlouvy o skladování).

Dojde-li ke škodě na věci v době, kdy nebezpečí jejího vzniku nese dlužník, je povinen tuto škodu věřiteli nahradit, a to bez ohledu na to, zda ji dlužník mohl odvrátit či nikoliv. Tato povinnost mu však nezaniká, jestliže by ke škodě na věci došlo, i kdyby dlužník splnil svou povinnost, jejíž porušení vedlo k přechodu nebezpečí škody na věci na dlužníka. Tak například při porušení povinnosti neužívat věc nenese dlužník nebezpečí škody na věci,

¹⁹ BEJČEK, Josef, Alexander BĚLOHLÁVEK, Pavel GODICKÝ a Marcela KERNBACHOVÁ. *Základy obchodního práva pro ekonomy*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - technická univerzita Ostrava, 2002. 274 s. ISBN 80-248-0167-1.

jež by na věci nastala i bez toho užívání. Jestliže je dlužník v prodlení s předáním věci nebo s jejím vrácením, nenese nebezpečí škody na věci, která by na věci vznikla, i kdyby věc včas předal nebo vrátil. Z tohoto liberačního důvodu však nelze dovodit, že vznik nároku na odškodnění věřitele zaniká. Dlužník nemusí hradit škodu na věci v případě, že prokáže, že škodu způsobil věřitel či vlastník věci, nebo by ke škodě došlo i při splnění povinností dlužníka.²⁰

3.4.3 Přejed nebezpečí škody na věci při prodlení věřitele

K přechodu nebezpečí škody za zboží při prodlení věřitele dochází, v případě, že věřitel nepřevzme věc v rozporu se svými povinnostmi. Vedle tohoto bezdůvodného odmítnutí věc převzít vzniká nebezpečí škody na věci v době, ve které měl být závazek splněn, jestliže v této době byl kupující přímo od prodávajícího povinen odebrat zboží a neučinil tak, ačkoliv mu prodávající umožnil se zbožím nakládat. Za místem plnění závazku prodávajícího se považuje jeho sídlo, místo podnikání, bydliště, či v místo provozovny jeho podniku nebo jiné místo stanovené ve smlouvě.

Obdobná situace nastává v případě, jestliže kupující má odebrat zboží od jiné osoby než od prodávajícího (např. od určitého skladovatele), ovšem za předpokladu, že prodávající je obeznámen s možností v době splatnosti závazku nakládat se zbožím (např. na základě oznámení prodávajícího nebo osoby, od které má být zboží odebráno). Tato úprava však platí jen pro případy, kdy místem plnění závazku prodávajícího je místo, kde je zboží uloženo. Dohodnou-li se strany na tom, že prodávající odešle zboží kupujícím nebo na místo určení, přechází nebezpečí škody na zboží v okamžiku jeho předání prvnímu dopravci, jemuž byla věc předána, a tudíž nepřevzetí zboží včas od dopravce nemá již vliv na přechod tohoto nebezpečí. Součástí povinnosti věřitele je věc převzít a také oznámit dlužníkovi včas místo určení přepravy. Neučiní-li tak a neposkytne součinnost, ke které je povinen, je v prodlení a přechází na něj od doby, kdy je v prodlení nebezpečí škody na věci.

Strany si mohou jak při prodlení věřitele, tak i při poskytování plnění stanovit podmínky přechodu nebezpečí škody na zboží odchylně od zákona. Tato smluvní volnost se nevztahuje na věci určené podle druhu. V tomto případě je třeba přesně popsat povahu věci tak, aby nemohlo dojít k záměně této věci za jinou věc stejného druhu. Nebude-li věc přesně individualizována, nebude možno určit, kterých věcí se přechod týká. Například škoda

²⁰ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

na kterékoliv věci stejného druhu společně uskladněné by mohla být dlužníkem prisuzována věřiteli. Věřitel může zaslat zprávu dlužníkovi o individualizaci věci, ve které je uvedena odlišnost věci od jiných věcí stejného druhu. Toto omezení smluvní volnosti nejčastěji přichází v úvahu u kupních smluv a dále také u smluv o dílo.

I když věřitel nese nebezpečí škody na věci, nevzniká mu odpovědnost za škodu, kterou způsobil porušením svých povinností dlužník. Totéž platí i pro škodu způsobenou osobami, které dlužník použil za účelem plnění svých povinností nebo osobami, které byly oprávněny jednat za dlužníka. Věřitel nese nebezpečí škody na věci po dobu, kdy trvá jeho prodlení s převzetím věci. Prodlení věřitele končí v okamžiku, kdy dlužníkovi zanikne závazek jinak než splněním nebo nahrazujícím plněním. Jestliže však nastane situace, ve které věřitel je ochoten dodatečně věc převzít, přechází prodlení na dlužníka z důsledku prodlení plnění závazku věc předat.

Úprava některých smluv (např. smlouvy o skladování nebo smlouvy o přepravě věci) chrání zájmy věřitele, který nese nebezpečí na věci (tj. ukladatele nebo odesilatele, popř. příjemce zásilky) tím, že přesouvá důkazní břemeno na dlužníka. Dlužník je povinen prokázat, že k odvrácení škody vynaložil veškerou odbornou péči. V těchto případech odpovídá za škodu na věci dlužník podle ustanovení upravujících náhradu škody podle § 373, jestliže neprokáže, že neporušil svou povinnost.²¹

V podkapitole 3.4 jsme se zabývali problematikou přechodu nebezpečí škody na věci při prodlení dlužníka či věřitele. V další podkapitole 3.4 se budeme věnovat úrokům z prodlení.

3.5 Úroky z prodlení

V předchozích podkapitolách 3.3 a 3.4 jsme popsali problematiku prodlení a přechodu nebezpečí škody na věci v důsledku prodlení. V podkapitole 3.5 vymezíme obsah pojmu úroky z prodlení a popíšeme způsoby sjednání sazby úroku z prodlení.

3.5.1 Pojmové vymezení

Povinnost platit úroky z prodlení vzniká při prodlení s plněním peněžitého závazku. Za peněžní závazky mohou být považovány zaplacení kupní ceny, ceny za dílo nebo jakékoliv

²¹ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

jiné úplaty. Tyto závazky se také mohou týkat i vrácení peněžních prostředků čerpaných na základě smlouvy o úvěru, vrácení zaplacené kupní ceny, ceny za dílo nebo jiné úplaty při odstoupení od smlouvy nebo její části, může vzniknout i při zániku nároku na slevu z ceny již zaplacené apod.²²

Na rozdíl od smluvní pokuty zákon smluvním stranám nepřikazuje, aby měly ve smlouvě zakotvenou sazbu úroku z prodlení. Obchodní zákoník (§ 369) ponechává ujednání o úrocích z prodlení a jejich výši na vůli smluvních stran, zda toto ujednání uveřejní ve smlouvě či nikoliv. Z toho vyplývá, že pokud nejsou ve smlouvě vymezeny úroky z prodlení, nezaniká nárok věřitele (prodávajícího, zhotovitele atd.) na jejich vymáhání, ani povinnost dlužníka (kupujícího, objednatele atd.) úroky zaplatit.²³

3.5.2 Výše úroků z prodlení stanovená zákonem

Dle NV č. 33/2010 Sb., ze dne 18. ledna 2010 došlo ke změně stanovení úroků z prodlení s účinností od 1. července 2010, která zní: „*Výše úroků z prodlení odpovídá ročně výši repo sazby stanovené Českou národní bankou pro poslední den kalendářního pololetí, které předchází kalendářnímu pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o sedm procentních bodů (např. je-li 2T repo sazba 3,75 %, sazba pro výpočet úroků z prodlení činí 10,75 %).*“²⁴

Úrok z prodlení je zákonná sankce stanovená při prodlení dlužníka s placením peněžité částky. Zákon nestanoví určitou pevně stanovenou úrokovou sazbu z důvodu výkyvu úroku. Zákon vychází ze zásady smluvní volnosti a stanoví, že výše úroku z prodlení je zásadně věcí dohody smluvních stran.²⁵

Z § 369 vyplývá, že pokud si smluvní strany nesjednaly sazbu úroku z prodlení a dlužník se dostane do prodlení se splněním peněžitého závazku nebo jeho části, je dlužník

²² KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

²³ ELIÁŠ, Karel a Ondřej HANÁK at al. *Sbírka příkladů z obchodního práva*. 3.vyd. Praha: C.H. Beck, 2006, 190 s. ISBN 80-7179-443-0.

²⁴ ČNB. Česká národní banka [online]. 2010, 1.7.2010 [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/faq/vypocet_uroku_z_prodleni.html

²⁵ FALDYNA, František, Jan HUŠEK a Tomáš POHL. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2. vyd. Praha: Aspi, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

povinen zaplatit úroky z prodlení o 1 % vyšší, než činí úroková sazba určená obdobně § 502 ObčZ.²⁶

Jedná se o úrok, jenž se nejčastěji vyskytuje v praxi bank při poskytování úvěru. Je třeba vzít v úvahu sazby, které jsou uveřejňovány a jdou zjistit tj. sazby bank, které mají rozhodující podíl na peněžním trhu. Důležitým faktorem pro posouzení výše úroků je doba, která slouží pro výpočet úroků z prodlení, neboť při dlouhodobém úvěru je tato sazba vyšší než při krátkodobém úvěru.²⁷

3.5.3 Výše úroků z prodlení smluvená stranami

Dle ObchZ mají úroky z prodlení dispozitivní povahu, tzn. že strany si mohou ve smlouvě sjednat jinou výši úroku z prodlení, nebo v některých případech je mohou omezit nebo dokonce zcela vyloučit, přičemž úroky z prodlení se nemění na smluvní pokutu. Úroková sazba úroku z prodlení může být nejvýše o 1% vyšší než nejvyšší přípustná úroková sazba pro poskytování úvěru. V tuzemském právním řádu může být stanovena úroková sazba ČNB jen pro banky a ty si mohou sjednávat úroky z prodlení jen s tímto omezením, tj. o 1 % vyšší. Tato maximální úroková sazba však není stanovena pro jiné subjekty. Úrok z prodlení v této výši se platí i v případě, že je ve smlouvě stanovena sazba vyšší. Byla-li však sjednaná tak vysoká sazba úroků z prodlení, že by její výše odporovala zásadám poctivého obchodního styku, bude omezena její vymahatelnost pouze na výši, jež by neodporovala těmto zásadám (§ 285 ObchZ).²⁸

Ve třetí kapitole jsme se zabývali porušením smlouvy a jeho následky, především pak problematikou prodlení (dlužníka a věřitele). Na tuto kapitolu navazuje nejdůležitější a zároveň nejobsáhlejší kapitola pojednávající o náhradě škody.

²⁶ ELIÁŠ, Karel. *Obchodní zákoník: Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1900*. Praha: Linde, 1998. 720 s. ISBN 80-7201-113-8.

²⁷ Autor neznámý. *Internetové stránky nakladatelství ekonomické a právní literatury*. Dostupné z: <<http://www.sagit.cz>>. [citováno 2012-05-07].

²⁸ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

4 NÁHRADA ŠKODY

V poslední kapitole s názvem Náhrada škody se budeme věnovat náhradě škody, která je upravena v obchodním zákoníku. Nejprve si v podkapitole 4.1 vymezíme pojem a předpoklady vzniku nároku na náhradu škody. Tyto předpoklady si blíže popíšeme v následujících podkapitolách. Náhrada škody vzniká buď v důsledku porušení právní povinnosti, které popisujeme v podkapitole 4.2, nebo může náhrada škody vzniknout bez porušení právní povinnosti. Vznik náhrady škody bez porušení právní povinnosti popisujeme v podkapitole 4.3, která zahrnuje nemožnost plnění, zmaření účelu smlouvy a náhradu škody z neplatného právního úkonu. V podkapitole 4.4 popisujeme rozsah náhrady škody, u které rozeznáváme škodu skutečnou a ušlý zisk. V této podkapitole také charakterizujeme abstraktní ušlý zisk. Nedílnou součástí rozsahu škody jsou také náklady související se vznikem škody. Další podmínkou vzniku nároku na náhradu škody je existence příčinné souvislosti mezi vznikem škody a porušením závazku, které se budeme velice podrobně věnovat v podkapitole 4.5. Tato podkapitola obsahuje vymezení pojmu příčinné souvislosti, dále zde popisujeme právní události související s příčinnou souvislostí jako, např. protiprávní jednání, neplatnost právního úkonu, dodatečná nemožnost plnění a zmaření účelu smlouvy. Povinné straně nevznikne nárok na náhradu škodu za předpokladu existence okolností vylučujících odpovědnost, které budeme popisovat v podkapitole 4.6. Nejprve si vymezíme pojem okolností vylučujících odpovědnost a dále si podrobně popíšeme formální znaky okolností vylučujících odpovědnost. V následující podkapitole 4.7 se budeme věnovat škodě způsobené třetí osobou. Na závěr čtvrté kapitoly budeme popisovat způsoby omezení výše náhrady škody, které se mohou projevit jako předvídatelná škoda a škoda způsobená poškozeným. Povinná osoba má povinnost odvrátit škodu a také oznámit porušení povinnosti. Jako poslední téma této kapitoly si rozebereme smluvní úpravu náhrady škody a tímto uzavřeme teoretickou část práce.

4.1 Pojmové vymezení

V první podkapitole 4.1 vymezíme pojem a zákonem stanovené předpoklady pro vznik náhrady škody.

Náhrada škody je upravena v § 373 - § 386 ObchZ a je založena na principu objektivní odpovědnosti, což znamená, že pro vznik povinnosti k náhradě škody se nevyžaduje zavinění osoby, jež škodu způsobila.

Dle ObchZ může povinnost k náhradě škody vzniknout i jiným způsobem, než při porušení právní povinnosti, jako například z neplatného právního úkonu dodatečné nemožnosti splnit právní povinnost a ze zmaření účelu smlouvy.

Nárok na náhradu škody vzniká, jsou-li splněny tyto zákonem stanovené předpoklady:

- porušení povinnosti ze závazkového vztahu
- vznik škody
- příčinná souvislost mezi vznikem škody a porušením závazkové povinnosti
- předvídatelnost vzniku škody jako důsledku protiprávnosti
- neexistence okolností vylučujících odpovědnost.

Z § 373 ObchZ vyplývá, že osoba, které vznikla povinnost k náhradě škody je oprávněna se této odpovědnosti zprostit, a to za předpokladu vzniku okolností vylučujících odpovědnost. Pokud tato okolnost neexistuje, je osoba, která škodu způsobila, povinna škodu nahradit.²⁹ V této podkapitole 4.2 jsme vymezili zákonem stanovené předpoklady vzniku nároku na náhradu škody. Prvním předpokladem pro vznik nároku na nárok na náhradu škody je protiprávní jednání, kterým se budeme zabývat v následující podkapitole 4.2.

4.2 Protiprávní jednání

Jedním z předpokladů pro vznik nároku na náhradu škody je protiprávní jednání, které si popíšeme v této podkapitole 4.2. Nejčastěji k protiprávními jednání dochází z porušení smlouvy, které vymezíme v 4.2.1.

Za protiprávnost považujeme takové jednání, které vzniká v důsledku porušení právní povinnosti ze závazku (§ 373 ObchZ) nebo z obchodního zákoníku. Pokud protiprávnost vznikne v důsledku porušení právní povinnosti upravené jinými právními předpisy (např. porušení tzv. prevenční povinnosti podle §415 ObčZ), řídí se odpovědnost za škodu buď těmito zvláštními předpisy, nebo obecnou úpravou odpovědnosti za škodu v § 420.³⁰

Základním předpokladem vzniku nároku náhrady škody je škoda způsobená protiprávním chováním, jímž se porušuje právní povinnost. Obsah této povinnosti může být

²⁹ HULVA, Tomáš. *Ochrana spotřebitele*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2005. 452 s. ISBN 80-7357-064-5.

³⁰ BEJČEK, Josef, Alexander BĚLOHLÁVEK, Pavel GODICKÝ a Marcela KERNBACHOVÁ. *Základy obchodního práva pro ekonomy*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - technická univerzita Ostrava, 2002. 274 s. ISBN 80-248-0167-1.

vymezen jako omisivní protiprávní chování, což znamená, že dlužník neuskutečnil činnost, k níž byl povinen (např. povinná strana nedodala zboží včas, nevykonání zásahů ke zmírnění či zabránění škody), nebo komisivní protiprávní chování, kterým dlužník učinil činnost, kterou porušil svou povinnost (např. když povinná strana, ať již s úmyslem nebo z nedbalosti, poškodí převzatou věc, kterou měla pro jinou stranu opatrovat). Ovšem povinnost k náhradě škody může vzniknout i v případě, že povinná strana nechtěla porušit svou povinnost a způsobit škodu.³¹

Za protiprávní jednání nelze považovat jednání, jehož podstatou je odvrácení hrozícího nebezpečí vyvolaného jiným, pokud nebylo možné nebezpečí odvrátit jinak a pokud způsobený následek není stejně závažný nebo závažnější, než odvrácené hrozící nebezpečí, tzn. ke vzniku odpovědnosti nedojde v případě nutné obrany proti trvajícím nebo hrozícím útoku (srov. § 418 odst. 2 ObčZ).³²

4.2.1 Porušení smluvní povinnosti

Dojde-li k porušení smluvní povinnosti ze závazkového vztahu, řídí se tato odpovědnost za škody obchodním zákoníkem, který upravuje smluvní vztahy a inominátní kontrakty, a to včetně porušení povinností ze smluv na základě tzv. fakultativních obchodů podle § 262 ObchZ. Při porušení povinností ze smluv, upravených pouze v občanském zákoníku včetně inominátních smluv, může za splnění určitých předpokladů, vyžadovaných občanským zákoníkem, vest odpovědnost za škodu podle tohoto zákoníku. Jsou-li porušeny právní předpisy, které jsou upraveny jiným než obchodním zákoníkem, neobsahuje-li tento předpis zvláštní úpravu, řídí se vznik škody obecnou úpravou v § 420 ObčZ.³³

Posuzujeme-li protiprávnost, je třeba přihlédnout k obsahu stanovené povinnosti. Například závazek dlužníka může zahrnovat nejen vykonání určité činnosti, ale také dosažení výsledku, kterého měl dlužník touto činností dosáhnout. Dochází zde k omisivnímu protiprávnímu chování, neboť dlužník činnost řádně vykonal, ale výsledek, jehož mělo být dosaženo touto činností, nenastal.

Poškozená strana musí prokázat protiprávní chování druhé strany, což může

³¹ ŠILHÁN, Josef. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 159 s. ISBN 978-80-7400-393-6.

³² BEJČEK, Josef, Alexander BĚLOHLÁVEK, Pavel GODICKÝ a Marcela KERNBACHOVÁ. *Základy obchodního práva pro ekonomy*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - technická univerzita Ostrava, 2002. 274 s. ISBN 80-248-0167-1.

³³ viz. tamtéž

být v některých případech pro věřitele velmi náročné. Například je-li předmětem závazku dlužníka péče o věc věřitele, která se nachází u dlužníka. Škoda, za kterou odpovídá dlužník, je vymezena ztrátou, zničením, poškozením či znehodnocením věci. Prokáže-li dlužník, že vynaložil veškerou odbornou péči k odvrácení škody, je dlužník od této odpovědnosti osvobozen. Při vzniku takové škody přechází na dlužníka důkazní břemeno, kterým musí prokázat, že své povinnosti neporušil.³⁴

4.2.2 Zneužití informací při uzavírání smlouvy

Protiprávnost chování souvisí také s porušením povinnosti mlčenlivosti, která vzniká u uzavírání obchodní smlouvy. Tato povinnost ukládá každé osobě, která jedná o uzavření obchodní smlouvy, zákaz sdělení informací, jež mu druhý účastník sdělí a označí jako důvěrné a nepřihlíží se k tomu, zda je toto označení hospodářsky odůvodněné či nikoliv. Protiprávním jednáním je prozrazení či využití informací, které byly označeny za důvěrné. Využije-li tyto informace třetí osoba ke svým účelům může pak vzniknout škoda, jenž spočívá v znehodnocení informací, ke kterému došlo jejich prozrazením (např. informace jinak použitelných při uzavírání smlouvy o know-how).³⁵

Podkapitolu 4.3 jsme věnovali nároku na náhradu škody při porušení povinnosti, avšak poškozená strana má nárok i na mimoodpovědnostní náhradu škody.

4.3 Náhrada škody bez porušení povinnosti

Nárok na náhradu škody vzniká nejen při porušení povinnosti, které jsme si popsali v podkapitole 4.3, ale také bez porušení povinnosti. Poškozená strana má nárok na náhradu škody i v případech uvedených v následujících podkapitolách.

4.3.1 Nemožnost plnění

O dodatečné nemožnosti plnění hovoříme, pokud dlužník nemůže splnit závazek pro překážky, které vznikly po vzniku závazku (smlouvy). I na náhradu této škody platí obdobná úprava platná pro náhradu škody způsobenou porušením povinnosti. Okolnosti vylučující odpovědnost jsou překážky, jež činí plnění trvale nemožným. Dále se také posuzuje

³⁴ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

³⁵ viz. tamtéž

příčinná souvislost mezi zánikem povinnosti, nikoliv jejím porušením a vzniklou škodou.³⁶

4.3.2 Zmaření účelu smlouvy

Za zmaření účelu smlouvy lze považovat ztrátu zájmu na jejím splnění nastane-li změna okolností (nejedná se o změnu majetkových poměrů a hospodářské či tržní situace), za kterých měla být smlouva splněna. Ve smlouvě musí být její účel výslovně vyjádřen, jestliže tak není učiněno nelze se zmaření účelu smlouvy dovolávat. Dle obchodního zákoníku v § 351 vzniká právo oprávněnému odstoupit od smlouvy, ovšem vzniká mu povinnost nahradit škodu. V tomto případě je oprávněnou ta osoba osobou, která může odstoupit od smlouvy ten, kdo byl povinen plnit a na jehož straně vznikla změna okolností. Druhé straně vzniká nárok na náhradu škody, jež vznikla v důsledku porušení povinnosti.³⁷

Jedná se především o prevenci proti nárůstu nákladů u obou stran – okamžikem zániku závazku je jakékoliv další vynakládání prostředků a provádění činností zaměřených na splnění závazku právně neodůvodněné a jde k tíži toho, kdo takto postupuje. O tyto náklady se může zmenšit škoda, která odstoupením pro zmaření účelu smlouvy vznikne.³⁸

4.3.3 Náhrada škody z neplatného právního úkonu

Povinnost nahradit škodu v důsledku neplatného právního úkonu je ustanovena v § 268, z něhož vyplývá, že ten, kdo způsobil neplatnost právního úkonu, je povinen nahradit škodu osobě, které byl tento právní úkon určen. Povinnost k náhradě škody nevznikne, pokud tato osoba o neplatnosti právního úkonu věděla. Platí zde obdobné ustanovení jako u náhrady škody způsobené porušením smluvní povinnosti (§ 373 a násl.).³⁹ V podkapitolách 4.2 a 4.3 jsme si ukázali způsoby odpovědnostní i mimoodpovědnostní porušení povinnosti. V následující podkapitole 4.4 se budeme věnovat rozsahu náhrady škody.

³⁶ KERNBACHOVÁ, Marcela a Pavel SEVERIN. *Obchodně závazkové vztahy*. Ostrava: VŠB – Technická universita Ostrava, 2003. 100 s. ISBN 80-248-0393-3.

³⁷ viz. tamtéž

³⁸ BEJČEK, Josef, Alexander BĚLOHLÁVEK, Pavel GODICKÝ a Marcela KERNBACHOVÁ. *Základy obchodního práva pro ekonomy*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - technická univerzita Ostrava, 2002. 274 s. ISBN 80-248-0167-1.

³⁹ ELIÁŠ, Karel. *Obchodní zákoník: Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1900*. Praha: Linde, 1998. 720 s. ISBN 80-7201-113-8.

4.4 Rozsah náhrady škody

V podkapitole 4.4 si vymezíme pojem rozsah náhrady škody a v následujících podkapitolách si uvedeme škodu skutečnou, ušlý zisk a související náklady.

Náhrada škody se hradí v rozsahu skutečně vzniklé majetkové újmy s omezením uvedeným v § 379 ObchZ, které představuje nepředvídatelnou škodu. Při posouzení výše skutečné škody se srovnává stav před vznikem škody a po jejím vzniku. V případě ušlého zisku se jeho výše stanoví pomocí předpovědi stavu, který by mohl nastat za předpokladu, že by ke škodní události nedošlo.⁴⁰

Ustanovení § 386 ObchZ nedovoluje vzdát se ještě před protiprávním úkonem nároku na náhradu škody a ani soud není oprávněn snížit náhradu škody.⁴¹ Avšak toto tvrzení již není aktuální, neboť zde byla změna, kterou uvedeme v pod podkapitole 4.8.5. Pokud za škodu odpovídá více osob, vznikne povinnost škodu nahradit všem osobám, a to společně a nerozdílně. Poškozený tak může požadovat náhradu celé škody po kterékoliv povinné osobě.⁴²

Předmětem náhrady škody je majetková újma, která se projeví v majetku poškozeného a kterou lze vyčíslit a nahradit v penězích.

Škoda je obchodním zákoníkem vymezená jako:

- skutečná škoda (*damnum emergens*) – hodnota, o kterou se v důsledku škody zmenšil majetek poškozené osoby,
- ušlý zisk (*lucrum cessans*) – hodnota, o kterou by se majetek poškozené strany zvětšil, kdyby nedošlo ke škodní události,
- náklady, které vznikly poškozené straně v souvislosti se škodní událostí.

Škoda se obvykle hradí v penězích, ovšem s přihlédnutím k povaze věci je dle obchodních zvyklostí možné požádat o plnění v naturální podobě, např. uvedením

⁴⁰ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

⁴¹ ELIÁŠ, Karel. *Obchodní zákoník: Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1900*. Praha: Linde, 1998. 720 s. ISBN 80-7201-113-8.

⁴² ŠILHÁN, Josef. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 159 s. ISBN 978-80-7400-393-6.

v předešlý stav (např. odstranění škody způsobené vadami zboží na jiném zboží dodaném povinnou osobou).⁴³

4.4.1 Skutečná škoda

Za skutečnou škodu se považuje majetková újma, kterou lze vyjádřit v penězích. Skutečná škoda na věci se projevuje ve zmenšení majetkového stavu existujícího před vznikem škody a představuje majetkové hodnoty, které je třeba uvést do původního stavu.⁴⁴

Skutečná škoda se může projevit v některé z těchto forem:

- **zničení, ztráta, poškození nebo znehodnocení věci**

Tato škoda může vzniknout na věcech, které se nacházejí u povinné strany nebo u škody, k níž dojde uskutečňováním plnění, např. nesprávným prováděním montážních prací nebo v důsledku vad předmětu plnění, např. výbuchem kotle je poškozen jiný majetek odběratele. Skutečná škoda představuje zmenšení hmotného majetku poškozené strany, k němuž došlo v důsledku škodní události. Tato škoda vzniká okamžikem zničení, ztráty, poškození nebo znehodnocení věci.

- **náklady vynaložené poškozenou stranou v důsledku škodné události**

Jedná se o náklady na odstranění, zničení věci, na její opravu a na dopravu věci k opravě, na zaplacení smluvní pokuty smluvnímu partnerovi poškozené strany za nesplnění povinnosti v důsledku protiprávního jednání škůdce, náklady na zaplacení náhrady škody z protiprávního jednání, apod. škoda vznikne, až vynaložením zaplacením těchto nákladů.

- **tzv. marně vynaložené náklady**, které spočívají v tom, že poškozený nemohl využít majetkových práv, která představují určitou majetkovou hodnotu. Tyto náklady se stanou skutečnou škodou až v okamžiku, kdy oprávněná strana pozbude možnosti využívat svých práv.

- **snížení nebo ztráta majetkového práva** (částečná nebo úplná), popřípadě ztráta možnosti v důsledku škodné události vymáhat pohledávku na dlužníkovi, kdy např. pohledávka nebyla uspokojena v důsledku námitky promlčení pro nečinnost

⁴³ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

⁴⁴ DOLEČEK, Marek. *Orientace v právních úkonech: Obchodní právo*. CZECHTRADE. BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export [online]. 2009, 31.7.2009 [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/obchodni-pravo-opu/1000818/46131/#b23>

toho, kdo se měl starat, dále pak u průmyslového práva.⁴⁵

4.4.2 Ušlý zisk

Za ušlý zisk se považuje majetková újma vyjádřená v penězích, která spočívá v tom, že u poškozeného nedojde ke zvětšení majetku, kterého by mohl dosáhnout za situace, že by vše probíhalo bez škodné události, jinak řečeno nebylo dosaženo zvětšení majetku poškozeného, ačkoliv se takové zvětšení majetku dalo za normálních okolností očekávat. Poškozený má tak povinnost prokázat, že v případě, že by škoda nevznikla, mohl dosáhnout zisku, a tudíž že má nárok na náhradu škody.⁴⁶

Příkladem ušlého zisku může být neuskutečnění obchodu věřitele např. v důsledku odstoupení od smlouvy obchodním partnerem věřitele, pro který mělo být plnění použito, a zahrnuje i zisk, kterého by věřitel jinak dosáhl uskutečněním tohoto obchodu.

Dalším příkladem ušlého zisku může být takový zisk, který by poškozený pravděpodobně získal ze své podnikatelské činnosti v případě, že by mohl použít předmět plnění závazku, jenž byl dlužníkem porušen, např. užívání věci při výrobě nebo při jejím dalším prodeji.⁴⁷ Za ušlý zisk je považována i škoda, jež vznikla na vozidle hrubým porušením povinnosti opravářského podniku, přičemž auto sloužilo k provozu taxislužby. Výše ušlého zisku by se stanovila za dobu, kdy auto z toho důsledku bylo mimo provoz.

Výpočet tohoto ušlého zisku však spočívá na předpokladu určitého průběhu podnikání a jeho výsledku, avšak může s ním být spojena celá řada sporných otázek. Z tohoto důvodu zákon umožňuje, aby se poškozený místo konkrétního ušlého zisku domáhal zaplacení tzv. abstraktního ušlého zisku vymezeného v § 381 ObchZ.

Abstraktní ušlý zisk je určen dle výše zisku, který je běžně dosahován v okruhu podnikání, v jakém podniká poškozená osoba. Nárok na abstraktní ušlý zisk má pouze podnikatel, poněvadž rozhodujícím faktorem pro určení výše tohoto zisku je zisk dosahovaný v okruhu jeho podnikání.⁴⁸

⁴⁵ ŠILHÁN, Josef. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 159 s. ISBN 978-80-7400-393-6.

⁴⁶ DOLEČEK, Marek. Orientace v právních úkonech: Obchodní právo. CZECHTRADE. BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export [online]. 2009, 31.7.2009 [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/obchodni-pravo-opu/1000818/46131/#b23>

⁴⁷ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

⁴⁸ ŠILHÁN, Josef. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 159 s. ISBN 978-80-7400-393-6.

4.4.3 Vzniklé náklady

Součástí škody, na jejichž náhradu má poškozený nárok, jsou náklady, které vynaložil v důsledku škodné události. Jedná se o peněžní plnění, k němuž se poškozený zavázal. Hradí se jen náklady, které jsou nutné v důsledku škodní události.⁴⁹ Příkladem těchto nákladů jsou náklady na odstranění zničené věci, na její opravu a dopravu věci k opravě, na zaplacení smluvní pokuty smluvnímu partnerovi poškozené strany za porušení povinnosti nesplněné v důsledku protiprávního jednání škůdce atd.⁵⁰ V této podkapitole jsme se zabývali rozsahem škody, kterou je povinná strana v případě škody nahradit.

4.5 Příčinná souvislost

Dalším předpokladem pro vznik nároku na náhradu škody je příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a vznikem škody. Touto problematikou se budeme zabývat podrobněji v podkapitolách 4.5.1 - 4.5.5, neboť protiprávní jednání musí být nezbytný předpoklad vzniku škody.

4.5.1 Pojmové vymezení

O příčinnou souvislost jde ve vztahu mezi porušením povinnosti a vznikem škody tehdy, pokud je vznik škody následkem protiprávního jednání. Jinými slovy nezbytným předpokladem vzniku škody je, aby mezi škodní událostí na straně jedné a škodou na straně druhé existoval vztah příčiny a následku. Protiprávní jednání musí být jednou z hlavních příčin vzniku škody, nemůže být příčinou vedlejší, neboť by ke škodě došlo i bez protiprávního jednání.⁵¹

4.5.2 Protiprávní jednání

Škoda se nahrazuje, jestliže je dána příčinná souvislost mezi škodní událostí a vznikem škody. Škodní událost se nejčastěji projevuje jako nesplnění smluvní povinnosti, zejména závazku dlužníkem. Proto má většinou protiprávní chování tvořící škodní událost omisivní povahu.

⁴⁹ KERNBACHOVÁ, Marcela a Pavel SEVERIN. *Obchodně závazkové vztahy*. Ostrava: VŠB – Technická universita Ostrava, 2003. 100 s. ISBN 80-248-0393-3.

⁵⁰ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

⁵¹ BEJČEK, Josef, Alexander BĚLOHLÁVEK, Pavel GODICKÝ a Marcela KERNBACHOVÁ. *Základy obchodního práva pro ekonomy*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - technická univerzita Ostrava, 2002. 274 s. ISBN 80-248-0167-1.

Při nesplnění povinnosti splnit závazek včas a řádně nemůže věřitel použít předmět závazku v době stanovené pro jeho plnění vůbec nebo v plném rozsahu a škoda, která mu tím vznikne, se považuje za škodu způsobenou porušením smluvní povinnosti. Při vadném plnění však může mít toto protiprávní chování i komisivní povahu. Škoda způsobená dodáním vadného zboží může spočívat nejen v nemožnosti věřitele použít včas zboží k podnikání, ale z vad dodaného zboží může vzniknout i škoda na majetku věřitele (např. při dopravní nehodě způsobené vadou dodaného dopravního prostředku).

Omezení odpovědnosti za škodu při její nepředvídatelnosti se týká pouze vzniku této škody a jejího rozsahu a nemá vliv pro kvalifikaci protiprávního chování. Prodávající odpovídá za škodu, která vznikne na majetku kupujícího z vad dodaného zboží bez ohledu na to, zda výskyt těchto vad mohl předvídat, či nikoli. Předvídatelnost má však význam pro posuzování škody na majetku kupujícího, jež byla způsobena těmito vadami zboží. Poškozená strana může mít i regresní nárok na náhradu škody, tj. může požadovat náhradu toho, co sama zaplatila jako náhradu škody jiné osobě v důsledku toho, že nesplnila svůj závazek vůči této osobě jen z důvodu porušení závazku povinné strany vůči poškozené straně. V těchto případech je dána příčinná souvislost, jen když protiprávnost povinné strany ve vztahu vůči poškozenému je shodná s protiprávností poškozeného vůči třetí osobě. Tato příčinná souvislost je narušena, jestliže závazek poškozené strany je porušen ve větším rozsahu než závazek povinné strany (např. když se poškozený zavázal k dřívějšímu plnění vůči svému odběrateli, než je doba splatnosti závazku povinné strany, nebo když předmět plnění z obou závazků je určen rozdílným způsobem).

Při posuzování příčinné souvislosti je důležité i posuzování právní následků obou protiprávních jednání. Povinná strana není povinna k náhradě té části škody, která vznikla poškozené straně jen v důsledku sjednání odlišných právních následků jejího porušení smlouvy (např. sjednala-li poškozená strana s třetí osobou smluvní pokutu, jež nebyla sjednána na porušení závazku povinnou stranou). Nenahrazuje se rovněž škoda, která vznikla povinné straně pouze v důsledku její přísnější odpovědnosti za porušení smlouvy, jež vyplynula z odlišné zákonné úpravy vztahu mezi povinnou stranou a třetí osobou v porovnání se zákonnou úpravou vztahu mezi povinnou stranou a poškozenou stranou. V těchto případech má poškozená strana regresní nárok na náhradu škody jen v rozsahu protiprávnosti chování povinné strany a v rozsahu právních následků vyplývajících z této protiprávnosti.

Odlišná zákonná úprava vyplyne nejen v případě jiného právního řádu (aplikovatelného na vztah mezi povinnou stranou a poškozenou stranou) a z obchodního zákoníku (aplikovaného

na vztah mezi povinnou stranou a poškozenou stranou). Tak například obchodní zákoník nezná, obdobně jako zahraniční právní řády států s tržním hospodářstvím, zákonnou záruku za jakost, kterou stanoví občanský zákoník § 502 a § 620. Proto je škoda uplatněna jako regresní nárok na náhradu škody podle obchodního zákoníku, jen když je poskytnuta záruka za jakost povinnou osobou poškozené osobě nebo když poškozená strana prokáže výskyt vad, na něž se vztahuje zákonná záruka podle občanského zákoníku, již v době přechodu nebezpečí škody na věci z prodávajícího na kupujícího. Zvýšená odpovědnost za škodu, jejíž náhrada se řídí občanským zákoníkem, může vyplynout i ze zákonné úpravy ochrany spotřebitele. (Zák. č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele). Je proto v zájmu podnikatele, na jehož odpovědnost za škodu jsou aplikovatelné tyto předpisy, aby si zajistil regresní nároky na náhradu škody sjednáním tomu odpovídajícího obsahu obchodní smlouvy. Některá ustanovení zákonné úpravy ochrany spotřebitele se však vztahují i na obchodní smlouvy.⁵²

4.5.3 Neplatnost právního úkonu

Při posuzování povinnosti k náhradě škody osoby, jež způsobila právní úkon neplatný § 268 ObchZ, je rozhodující příčinná souvislost mezi neplatným právním úkonem (tj. zpravidla smlouvou jako dvoustranným právním úkonem) a nastalou škodou. Škoda je způsobena tím, že nevznikl nárok na plnění a v důsledku toho nemůže oprávněná osoba použít předmět tohoto plnění k podnikatelským účelům. Škodní událost při neplatném právním úkonu nastává v době jeho uskutečnění, kdežto při protiprávním chování teprve v době stanovené pro plnění povinnosti. Tento časový rozdíl má zejména význam pro rozsah nahrazované škody v souvislosti s povinností poškozené strany učinit opatření, aby škoda nevznikla nebo aby byla co nejmenší. Důvod neplatnosti právního úkonu může spočívat i v jiné skutečnosti, než porušení zákona. I když je neplatnost prvního úkonu způsobena protiprávním chováním (např. při vyvolání omylu druhé strany), nemá toto chování vliv na náhradu škody způsobené neplatností právního úkonu, která je upravena podle obchodního zákoníku, může však zakládat i nárok na náhradu jiné škody způsobené protiprávním jednáním (např. při podvodu), a to podle úpravy občanského zákoníku. Pouze v případech, kdy toto protiprávní chování způsobující neplatnost právního úkonu nastává při porušení obchodního zákoníku, řídí se tato náhrada škody rovněž obchodním zákoníkem. (757 ObchZ)

⁵² ŠILHÁN, Josef. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 159 s. ISBN 978-80-7400-393-6.

4.5.4 Dodatečná nemožnost plnění

Dodatečná nemožnost plnění nastává v případě, že se dlužník dostane do situace, v níž mu vznikly po uzavření smlouvy překážky, které mu brání ve splnění závazku. Tuto skutečnost je dlužník povinen oznámit věřiteli bez zbytečného odkladu a rovněž musí tuto nemožnost plnění prokázat. Nemožnost plnění může vzniknout také v případě vydání právních předpisů po uzavření smlouvy, které zakazují dlužníkovi chování, jenž vyplývá ze smlouvy. V § 352 ObchZ jsou vymezeny případy, kdy se nejedná o nemožnost plnění :

- Za nemožné plnění se nepovažuje takové plnění, které lze za ztížených podmínek splnit, byť s vynaložením větších nákladů či dojde-li k splnění po lhůtě sjednání.
- Zanikne povinnost plnění jen části závazku, jenž byl nemožný splnit. Věřitel má právo ohledně zbývajících částí od smlouvy odstoupit, jestliže tato část ztrácí pro věřitele vzhledem ke své povaze nebo s přihlédnutím k účelu smlouvy hospodářský význam.
- Závazek se považuje za splnitelný, je-li splnitelný za pomoci třetí osoby.⁵³

Pro škodu jenž vznikla nemožností plnění, je rozhodující příčinná souvislost mezi zánikem závazku a nastalou škodou. Závazek není porušen, zanikne-li v době před jeho splatností. Tato doba má pro posouzení příčinné souvislosti rozhodující vliv pro vznik i rozsah náhrady škody, neboť oprávněné osobě vznikne škoda menší, neboť může učinit předběžná opatření, jenž odvrátí nebo zmenší rozsah škody, než až v době porušení závazku. Nastane-li zánik nesplněného závazku pro nemožnost plnění teprve po jeho splatnosti, je závazek do té doby porušován je proto rozhodující příčinná souvislost mezi touto protiprávností a nastalou škodou.⁵⁴

4.5.5 Zmaření účelu smlouvy

Zmaření účelu smlouvy znamená právo odstoupit od smlouvy, pokud po uzavření smlouvy dojde v důsledku podstatné změny okolností ke zmaření základního účelu smlouvy, který je v ní výslovně vyjádřen.⁵⁵ K náhradě škody je povinna osoba, pro kterou byl zmařen základní účel smlouvy, pro níž byla smlouva uzavírána a která využila právo odstoupit od smlouvy. Příčinná souvislost je dána mezi neuskutečněním zaniklé smlouvy a škodou, která tím byla druhé straně způsobena, včetně ušlého zisku a nákladu na přípravu plnění,

⁵³ BEJČEK, Josef, Alexander BĚLOHLÁVEK, Pavel GODICKÝ a Marcela KERNBACHOVÁ. *Základy obchodního práva pro ekonomy*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - technická univerzita Ostrava, 2002. 274 s. ISBN 80-248-0167-1.

⁵⁴ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

⁵⁵ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

kteře se staly bezúčelnými. Pro posuzování škody způsobené odstoupením od smlouvy je rozhodující, v jakém časovém předstihu před splatností závazku druhé strany smlouva zanikla.⁵⁶ V této podkapitole 4.5 jsme se zabývaly příčinnou souvislostí mezi protiprávním jednáním a náhradou škody a v následující podkapitole 4.6 se budeme věnovat okolnostem vylučující odpovědnost.

4.6 Okolnosti vylučující odpovědnost

V podkapitole 4.6 si popíšeme okolnosti, které mohou vyloučit odpovědnost za náhradu škody. Pro okolnosti vylučující odpovědnost jsou charakteristické určité formální znaky, kterými se budeme v této podkapitole 4.6 zabývat.

4.6.1 Pojmové vymezení

Okolnosti vylučující odpovědnost považujeme za liberační důvody, z jejichž důsledku odpovědnost za škodu nevzniká. Případy, kdy protiprávním úkonem nevznikne povinnost k náhradě škody, jsou uvedeny v § 374 ObchZ.⁵⁷

Protiprávním chováním povinné strany, neplatností právního úkonu způsobeného povinnou stranou nebo nemožností plnění vzniká poškozené straně nárok na náhradu škody. Tento nárok zanikne, pokud povinná osoba prokáže, že škodné události nemohla zabránit pro okolnosti vylučující odpovědnost.⁵⁸

Okolnosti vylučující odpovědnost jsou definovány v obchodním zákoníku 374 ods.1 „jako překážka, jež nastala nezávisle na vůli povinné strany a brání jí ve splnění její povinnosti, jestliže nelze rozumně předpokládat, že by povinná strana tuto překážku nebo její následky odvrátila nebo překonala, a dále že by v době vzniku právní povinnosti tuto překážku předvídala“.⁵⁹

Je nezbytné, aby okolnosti vylučující odpovědnost měla tyto formální znaky:

- Vznik a trvání překážky znemožňující plnění povinnosti,
- nejsou ovlivnitelné,

⁵⁶ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

⁵⁷ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

⁵⁸ ŠILHÁN, Josef. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 159 s. ISBN 978-80-7400-393-6.

⁵⁹ ELIÁŠ, Karel. *Obchodní zákoník: Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1900*. Praha: Linde, 1998. 720 s. ISBN 80-7201-113-8, s. 33.

- nepředvídatelné,
- neodvratitelné a nepřekonatelné.⁶⁰

Jestliže některá z těchto výše uvedených náležitostí vymezení okolností vylučujících odpovědnost chybí, není povinná strana liberována od povinnosti k náhradě škody. Z odpovědnosti za škodu nejsou vyloučeny překážky, které povinné straně vznikly teprve v době, kdy byla tato strana s plněním své povinnosti v prodlení (tím se brání možnosti zbavit se odpovědnosti za škodu porušením povinnosti splnit řádně a včas a tím vytěžit z vlastního protiprávního jednání výhodu), nebo překážka, jež vznikla povinnému z jeho hospodářských poměrů. Odborná technická, obchodní, finanční či jiná nezpůsobilost dlužníka nemůže být důvodem přenesení rizika na věřitele. Dle § 374 ObchZ jsou účinky vylučující odpovědnost omezeny na dobu trvání překážky, s níž účinky souvisí a mají dispozitivní povahu tzn. je zde možnost různého smluvního ujednání.⁶¹

4.6.2 Vznik a trvání překážky nezávisle na vůli povinné strany

Předpokladem vzniku této překážky je její vznik a trvání nezávisle na vůli povinné strany, tzn. že je povinnou stranou neovlivnitelná. Překážka musí splnění této povinnosti přechodně nebo trvale znemožňovat. Má-li překážka pouze přechodnou povahu, liberuje povinnou stranu jen do doby, do které trvá, tj. do doby, po kterou znemožňuje plnit povinnost § 374 odst. 3 ObchZ. Požadavek nezávislosti na vůli povinné strany není splněn, jestliže překážka vznikla z přípravy, organizačního zajištění a způsobu provádění plnění povinností.

Liberační účinky nemá překážka, která vznikla v době, kdy povinná strana byla již v prodlení s plněním své povinnosti, takže by překážka plnění nenastala, kdyby povinnost byla splněna včas. V § 374 odstavci 2 ObchZ je vymezena povinnost povinné straně k náhradě škody, jež není osvobozena v důsledku překážky spočívající v hospodářských poměrech povinné strany, tedy zejména v nedostatku odborných znalostí nebo finančních prostředků povinné strany, a to bez ohledu na to, proč k této překážce došlo.

Příklady těchto překážek mohou být překážky, jež mají povahu přírodní události (např. živelné pohromy) nebo mohou vyplynout i z jednání jiných osob, za něž nenese povinná strana odpovědnost, např. násilné činy, včetně válečných událostí a občanské války. Neovlivnitelná překážka může mít i právní povahu, tj. může spočívat v zákazu plnit právní

⁶⁰ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

⁶¹ BEJČEK, Josef, Alexander BĚLOHLÁVEK, Pavel GODICKÝ a Marcela KERNBACHOVÁ. *Základy obchodního práva pro ekonomy*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - technická univerzita Ostrava, 2002. 274 s. ISBN 80-248-0167-1.

povinnost, která vyplývá přímo ze zákona nebo úředního opatření účinného na základě zákona (např. je vydán úřední zákaz dodávat zvířata při vzniku epidemie).

Dlužník je osvobozen od náhrady škody, která vznikla zánikem závazku pro nemožnost plnění, prokáže-li, že tato nemožnost plnění spočívá v překážce mající náležitosti okolnosti vylučujících odpovědnost.

V závazkovém vztahu vzniklém v mezinárodním obchodě se za okolnosti vylučující odpovědnost nepovažuje neudělení úředního povolení, které dlužník má obstarat ke splnění své povinnosti. Příkladem takového povolení může být povolení dlužníka potřebné k vývozu předmětu plnění nebo k jeho průvozu přes třetí země do stanoveného místa plnění nebo i jiné úřední povolení, které se vyžaduje pro splnění závazku dlužníka ve stanoveném místě plnění.

Účinky okolností vylučující odpovědnost v těchto případech nenastávají ani když právní předpis nebo úřední opatření vyžadující takové povolení byly vydány teprve po vzniku právní povinnosti. Dlužník odpovídá za škodu z nesplnění svého závazku při neudělení úředního povolení, které si měl dlužník obstarat sám. V případě, že toto povolení měl obstarat věřitel, je při neudělení povolení povinen k náhradě škody způsobené nepřevzetím předmětu plnění. Okolností vylučujících odpovědnost je překážka ve splnění právní povinnosti. Tyto liberační důvody se mohou uplatnit pouze při omisivním nikoliv komisivním protiprávním chování. Povinná osoba se nemůže osvobodit od povinnosti k náhradě škody v případě, že škoda vznikla z činnosti, kterou vykonala povinná osoba sama. Tak například vznikne-li kupujícímu škoda na majetku vadně vyrobeného zboží, je povinen k její náhradě, poněvadž škoda vznikla z pozitivní činnosti provádějícího, popř. osoby, za kterou odpovídá. Obdobně je zhotovitel díla odpovědný za škody na majetku objednatele díla, jež jsou způsobeny vadným odstupem při zhotovování díla nebo vadou použitých věcí. Bez ohledu na to, zda tuto vadu mohla povinná osoba odhalit či nikoliv.⁶²

4.6.3 Překážka nepředvídatelná, neodvratitelná a nepřekonatelná

- **Nepředvídatelná překážka** - překážka, kterou nemohla povinná strana rozumně předvídat v době vzniku své povinnosti, tj. v době uzavření smlouvy. Předvídatelná je pouze překážka, s jejímž výskytem je třeba při rozumném posouzení počítat, tj. zejména u pravidelně se opakujících situacích, jejichž vznik je pravděpodobný (např. záplavy nebo zamrznutí dopravních cest v určitém ročním období).

⁶² KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

- **Neodvratitelná překážka** - neodvratitelnost překážky obvykle vyplývá z její nepředvídatelnosti. Liberalizace povinné strany nenastane, jestliže překážka byla v době vzniku závazku nepředvídatelná, avšak později rozumně odvratitelná. Stane-li se překážka odvratitelnou až po době stanovené plnění povinnosti, jsou liberalizační účinky omezeny pouze do doby, kdy tato překážka nebo její následky nemohly být rozumně odvráceny. Například dozví-li se prodávající, že nebude moci včas splnit svůj závazek, poněvadž zboží připravované k dodání bylo zničeno požárem, musí opatřit a dodat co nejrychleji náhradní zboží, jinak odpovídá za škodu způsobenou kupujícímu včasným nedodáním zboží.
 - **Nepřekonatelná překážka** - jedná se o překážku nebo její následky, které nelze při rozumném postupu překonat. S překonáváním překážky je spojeno vynakládání nákladu, tzn. je třeba, aby náklady vynaložené na překonání překážky byly přiměřené (např. při přerušení dopravy s místem výstavby v důsledku záplav může být sice technicky možné dopravovat stavební materiál pomocí vrtulníku, ale vzhledem k nepřiměřeným nákladům s tím spojeným nelze tento postup od dodavatele rozumně očekávat). Povinná strana musí i po vzniku překážky a jejích následků usilovat o její překonání. Účinky liberalizace končí v okamžiku, kdy se překážky staly rozumně překonatelnými a povinná osoba tuto možnost nevyužila.⁶³
- V podkapitole 4.6 jsme rozebírali překážky bránící povinné straně splnit svou povinnost.

4.7 Škoda způsobená třetí osobou

V podkapitole 4.7 si vymezíme, kdo nese odpovědnost v případě, že škodu způsobila třetí osoba.

Zákon stanoví odpovědnost povinné osoby nejen za škodu, kterou způsobila sama v důsledku nesplnění závazku, ale i odpovědnost za škodu způsobenou třetí osobou, které povinná osoba svěřila plnění svých povinností (§ 331 a § 375 ObchZ). Tato škoda vzniká, i když se povinná osoba nedopustila zavinění při výběru této osoby.

V případě, že podnikatel využil pro splnění svých závazků třetí osobu, tuto odpovědnost za škodu nese podnikatel. Odpovědnost za tuto škodu nese i v případě, že škodu způsobila

⁶³ ŠILHÁN, Josef. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 159 s. ISBN 978-80-7400-393-6.

třetí osoba. Jediným případem, kdy by byl vyloučen z odpovědnosti za škodu, by byl vznik okolnosti vylučující odpovědnost. Pokud při plnění závazku třetí osobou nevznikly předpoklady pro vznik okolnosti vylučující odpovědnost, odpovídá povinná osoba oprávněné osobě za škodu, kterou způsobila třetí osoba, a té pak vznikne povinnost nahradit škodu povinné straně.⁶⁴

4.8 Omezení výše nahrazované škody

V předchozích kapitolách jsme se zabývali především zákonnými překážkami, které musí nastat pro vznik nároku na náhradu škody. Výši nahrazované škody lze omezit, pokud nastanou určité okolnosti, které si popíšeme v podkapitole 4.8.

4.8.1 Předvídatelná škoda

Předpokladem vzniku odpovědnosti za škodu je předvídatelnost škody. Pokud nebude tento předpoklad splněn a to i v případě, že budou splněny ostatní předpoklady, odpovědnost za škodu nevznikne. Zákon vylučuje z náhrady škody nepředvídatelnou škodu, i když je povinná strana povinna k náhradě škody. Předvídatelná škoda je dispozitivně upravena jen u škod, které vyplývají z porušení závazku (§379 ObchZ) a není možné jej uplatňovat při škodách deliktních.

Povinnosti k náhradě škody je omezena pouze na škodu, která převyšuje škodu, kterou v době vzniku závazkového vztahu (uzavřením smlouvy) jako důsledek porušení své povinnosti předvíдалa nebo kterou mohla předvídat s přihlédnutím ke skutečnostem, jež v době vzniku závazkového vztahu povinná strana znala nebo měla znát při obvyklé péči. V tomto případě je třeba brát v úvahu znalosti a zkušenosti, které škůdce měl, a pokud on sám možnost vzniku škody předvídal. Povinnost k náhradě škody nevznikne, pokud škoda nebyla v celém svém rozsahu předvídatelná. Předmětem náhrady škody je možnost vzniku škody v určitém rozsahu ze škodní události, nikoliv předvídatelnost možnosti porušení smluvních povinností, z nichž škoda vznikla. Povinná strana je odpovědna i za škodu způsobenou vadným plněním, i když výskyt vad ve zboží, jež koupila pro splnění svého závazku, nemohla odhadnout.⁶⁵

⁶⁴ ELIÁŠ, Karel. *Obchodní zákoník: Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1900*. Praha: Linde, 1998. 720 s. ISBN 80-7201-113-8.

⁶⁵ ŠILHÁN, Josef. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 159 s. ISBN 978-80-7400-393-6.

4.8.2 Škoda způsobena poškozeným

Z náhrady škody se vylučuje škoda způsobená poškozenou stranou v případě, že nebyla dána příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním povinné strany a vznikem škody. Vedle toho však je vyloučen nárok na náhradu škody, která nastala sice v důsledku neplnění povinnosti povinné strany, avšak toto nesplnění bylo způsobeno poškozenou stranou (např. poškozením předmětu plnění) nebo plnění nebylo umožněno nesplněním povinnosti poškozené strany poskytnout potřebnou součinnost (§ 376 ObchZ). Při nesplnění závazku dlužníka nenastane v těchto případech ani jeho prodlení, poněvadž v prodlení je věřitel. Příkladem nesplnění povinnosti povinné strany, kterou způsobila poškozená strana, může být např. v předání vadné věci, jež má být použita ke zhotovení díla, jestliže zhotovitel díla nemohl vadnost věci odhalit. Dalším důsledkem vzniku škody může být škoda, která byla způsobena neodbornou opravou vady zboží kupujícím nebo objednatelům díla během záruční doby. V těchto případech nedochází k porušení povinnosti povinné osoby, poněvadž uvedené zásahy poškozené strany vylučují odpovědnost povinné strany.⁶⁶

4.8.3 Odvratitelná škoda

Povinnost odvrátit hrozící škodu je v ObchZ zakotvena jako jeden z principů prevence, jehož účelem je odvrátit hrozící škodu.

V § 384 ObchZ je ustanovena povinnost odvrátit škodu osobě, které hrozí vznik škody. Pokud lze vznik škody předem zjistit (např. na základě oznamovací povinnosti), je povinná osoba povinna učinit opatření ke zmírnění či odvrácení škody.

Poškozená strana má nárok na náhradu nákladů na opatření, jeví-li se jako potřebná, tj. náklady jsou účelně vynaloženy k odvrácení hrozící škody. Nahrazují se pouze náklady, jež byly vynaloženy k odvrácení či zmírnění škody, tzn. náklady přiměřené. Poškozená strana má nárok na jejich náhradu bez ohledu na to, zda se těmito opatřeními dosáhlo odvrácení, popřípadě zmírnění škody, či nikoli.⁶⁷

4.8.4 Oznámení o porušení povinnosti

Oznamovací povinnost je v právní úpravě náhrady škody dle ObchZ zakotven jako druhý z principů prevence, jehož úkolem je předcházet vzniku škody nebo rozsah již vzniklé škody omezit.

⁶⁶ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

⁶⁷ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

Dle § 377 ObchZ má oznamovací povinnost strana, která porušila povinnost, nebo s přihlédnutím ke všem okolnostem má vědět, že poruší svou povinnost. Povinná strana musí druhou stranu informovat o povaze (např. neodešle-li zboží včas) a následcích překážky. Povinné straně vzniká povinnost informovat druhou stranu o předpokládané době trvání této překážky, popřípadě jejím vlivu na plnění povinnosti povinného. Tuto zprávu je povinná osoba povinna poslat bez zbytečného odkladu po době, kdy se dověděla o vzniku překážky nebo kdy při náležité péči se o ní mohla dovědět. Toto oznámení o porušení povinnosti má především význam pro vznik povinnosti poškozené strany učinit opatření k odvrácení nebo zmírnění hrozící škody. Čím dříve jsou tato opatření učiněna, tím je větší šance odvrácení či zmírnění hrozící škody. Z toho vyplývá, že povinná strana má zájem na tom, aby oznámení o hrozící škodě bylo odesláno co nejdříve.⁶⁸ Za splněnou oznamovací povinnost je považována doba, kdy je zpráva o překážce a jejích důsledcích doručena druhé straně. Pokud povinná strana nesplní oznamovací povinnost, vznikne poškozené straně nárok na náhradu škody, která jí tím vznikne.⁶⁹ Rozsah náhrady škody je dán škodou, kterou mohla poškozená strana odvrátit nebo zmírnit, kdyby byla včas o této překážce věděla. Povinnost k náhradě škody nevznikne, pokud povinná strana nemohla včas oznámit překážku v plnění povinností pro okolnosti vylučující odpovědnost.⁷⁰

4.8.5 Smluvní limitace náhrady škody

K 1.1. 2012 nabyla účinnost novela obchodního zákoníku provedená zákonem č. 351/2011 Sb., která přinesla několik významných změn. Zásadní změna nastala u § 386 ObchZ, který před novelizací obsahoval tvrzení, že „*Nároku na náhradu škody se nelze vzdát před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout*“.⁷¹ Toto ustanovení má kogentní povahu a vztahuje se na škodu, vzniklou porušením povinností z obchodního závazkového vztahu, tj. smlouvy řídicí se obchodním zákoníkem (§373 ObchZ), a dále i pro jiné porušení povinností stanovených obchodním zákoníkem (§757 ObchZ). Novelizované znění § 386 odst. 1 ObchZ nabylo účinnosti od 1.1. 2012 a je v něm stanoveno, že ve vztazích upravených obchodním zákoníkem se lze dohodou vzdát práva na náhradu škody nebo toto právo omezit i před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout. Práva na náhradu škody se však

⁶⁸ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

⁶⁹ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

⁷⁰ KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.

⁷¹ HAVIT, s.r.o. *Business.center.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-05-09]. Dostupné z:

<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obchzak/cast3h1.aspx>

nelze předem vzdát, ani jej omezit v důsledku úmyslného plnění. Vedle tohoto ustanovení stojí požadavek dobrých mravů a poctivého obchodního styku. Z toho vyplývá, že v případě smluv řídících se ObchZ, které omezují či vylučují odpovědnost za škodu, tedy nadále mohou být prohlášena za neplatná, pokud budou soudem shledána v rozporu s těmito ustanoveními.

72

Podkapitolou 4.8 bychom uzavřeli teoretickou část práce. V další kapitole budeme aplikovat teoretickou část práce na konkrétní příklady.

⁷² EPRAVO.CZ. Epravo.cz: *Sbírka zákonů, judikatura, právo* [online]. 2012, 28.3.2012 [cit. 2012-05-09].

Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/moznosti-smluvni-limitace-nahrady-skody-po-novele-obchodniho-zakoniku-k-112012-81283.html>

5 APLIKACE TEORETICKÉ ČÁSTI NA PŘÍKLADECH

5.1 Praktické příklady

V této části práce budeme aplikovat výše popisované téma na praktické příklady. Tyto příklady budou mít shodné zadání, aby se dalo lépe posoudit výhodnost či nevýhodnost použitého nástroje. Dále zde budou vydána doporučení jak pro dlužníka, tak pro věřitele, a následně zde bude popsáno, zda jednotlivé nároky jsou oprávněné.

Jednotné zadání příkladu:

Podnikatel Jan Novák pořídil od podnikatele Petra Horáka zboží za kupní cenu 100.000 Kč. Obě smluvní strany si chtěly ve smlouvě stanovit podmínky v případě nezaplacení kupní ceny a zvažovali, co bude pro kterou stranu nejvýhodnější. V níže popsanych příkladech se budeme zabývat analýzou nároků a povinností, jež by z uzavření smlouvy mohly vyplynout.

Dlužná částka: 100.000 Kč

Počet dní prodlení: 35

Sjednaný úrok z prodlení: 0,01 % za každý den prodlení

Sjednaná smluvní pokuta: 0,1 % za každý den prodlení

Příklad č. 1: Prodlení s placením kupní cen

Podnikatel Novák je v prodlení se zaplacením kupní ceny podnikateli Horákovi. Pro tyto účely měly obě tyto strany smluvený úrok z prodlení 0,01 % za každý den prodlení.

Vzorec:

$$ú = (d \cdot s) \cdot p,$$

kde: ú - úrok z prodlení, d - dlužná částka, s - sazba úroku z prodlení, p - počet dní prodlení

$$ú = (100.000 \cdot 0,01\%) \cdot 35 = 350 \text{ Kč}$$

Dlužník má povinnost věřiteli zaplatit kupní cenu a úroky z prodlení, celkem tedy **100.350 Kč**.

Pokud si smluvní strany nesjednají sazbu úroku z prodlení při prodlení s úhradou peněžitého závazku, má věřitel nárok na zákonné úroky z prodlení, jejichž výše je určena předpisy práva občanského.

Úrok z prodlení a poplatek z prodlení dosud upravuje NV č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení dle občanského zákoníku ve znění NV č. 163/2005 Sb. odpovídá výpočet úroku z prodlení roční výši REPO sazby, kterou stanovuje ČNB. Tato sazba se zvyšuje o 7 % za každé kalendářní pololetí.⁷³ Je zde nezbytné dávat pozor, jestli prodlení vzniklo před nebo po 1.7. 2010, neboť z obou způsobů výpočtu úroku z prodlení vznikají rozdílné nároky, a proto jsme si pro tyto příklady stanovili shodné zadání, abychom mohli posoudit změny nároku.

Úrok z prodlení před 1.7.2010

Pokud prodlení vzniklo před 1.7.2010, pak se v každém pololetí bere ta sazba, která platí k prvnímu dni pololetí. Pokud tedy prodlení vzniklo například 17.1.2009 a trvalo do 15.12.2009, pak se pro první pololetí 2009 použije sazba k 1.1.2009 a pro druhé pololetí sazba k 1.7.2009. V prvním pololetí by pak šlo o sazbu 9,25 %, ve druhém pololetí o sazbu 8,5 %.

Příklad:

Dlužná částka: 100.000Kč

Prodlení: 17.1. 2009-15.12.2009

Vzorec:

$$P = (p \div 365) \cdot s \cdot d,$$

kde: P – počet dnů prodlení za (1,2) pololetí, p – počet dní prodlení za (1,2) pololetí, s – sazba úroků z prodlení za (1,2) pololetí, d – dlužná částka

$$P = (165 \div 365) \cdot 0,0925 \cdot 100.000 = 4181,1506849Kč$$

$$P = (168 \div 365) \cdot 0,08 \cdot 100.000 = 3912,32877Kč$$

Celkem pak 8.093,83562Kč, výsledná částka po zaokrouhlení bude **8.094Kč**.

⁷³ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.

Úrok z prodlení po 1.7.2010

Od 1.7.2010 nabude účinnosti novela 33/2010 Sb. Ta se dotkne jen těch prodlení, která vzniknou 1.7. 2010 a později. Sazba, podle které se bude počítat úrok z prodlení, bude nově fixní po celou dobu prodlení.

Sazba se bude fixovat k poslednímu dni pololetí, které předchází vzniku prodlení. Pokud by tedy prodlení vzniklo například 17.7.2010 a sazby by se nezměnily, pak se pro celé prodlení bude používat sazba k 30.6.2010. Pokud se nic nezmění, půjde o 8 %.

Příklad:

Dlužná částka: 100.000Kč

Prodlení: 17.1.2010-15.12.2011

Vzorec:

$$P = (p \div 365) \cdot s \cdot d,$$

kde: P – počet dní prodlení za (1,2) pololetí, p – počet dní prodlení za (1,2) pololetí, s – sazba úroků z prodlení, d – dlužná částka

$$P = (165 \div 365) \cdot 0,08 \cdot 100.000 = 3616,438356Kč$$

$$P = (168 \div 365) \cdot 0,08 \cdot 100.000 = 3682,191781Kč$$

Celkem pak 7.298,630137 Kč, výsledná částka po zaokrouhlení bude **7.299Kč**.

Srovnáme-li úroky z prodlení, které musel dlužník zaplatit, a postup výpočtu před a po 1.7.2010, tak z výše uvedeného vyplývá, že pro dlužníka je výhodnější výpočet úroku z prodlení po 1.7.2010, neboť dlužník by na úrocích z prodlení zaplatil o **795 Kč** méně.

V případě, že bychom ve vzorovém příkladě řídili úrokem z prodlení vypočítaném dle občanského zákoníku, použili bychom fixní sazbu úroku z prodlení 8 % z dlužné částky za každé pololetí prodlení.

$$P = (35 \div 365) \cdot 0,08 \cdot 100.000 = 767,1232877Kč$$

Dlužník by byl věřiteli povinen zaplatit dlužnou částku a zákonný úrok z prodlení, celkem tedy **767 Kč**.

Porovnáme-li tuto částku a částku, kterou musel dlužník skutečně zaplatit, tedy **350 Kč**, tak bychom z toho mohli vyvodit, že sjednaný úroky z prodlení byl podstatně nižší než zákonný úrok z prodlení, a tudíž dlužník na úrocích z prodlení zaplatil o **417 Kč** méně.

Poplatek z prodlení

Poplatek z prodlení má stanovenou sazbu dle zákona 0,25 % za každý den prodlení. Nejméně však 25 Kč za každý i započatý měsíc prodlení.

Nejvyšší možný poplatek z prodlení:

Příklad:

Dlužná částka: 100.000 Kč

Prodlení: 17. 1. 2010-15. 12. 2011

Vzorec:

$$p = (d \cdot s) \cdot p,$$

kde: p – poplatek z prodlení, d – dlužná částka, s – sazba poplatku z prodlení, p – počet dní prodlení

$$p = (100.000 \cdot 0,25\%) \cdot 333 = 83.250 \text{ Kč}$$

Poplatek z prodlení bude činit **83.250 Kč**.

Smluví-li si dlužník a věřitel nejmenší možný poplatek z prodlení, tzn. 25 Kč za každý i započatý měsíc prodlení.

Nejnižší možný poplatek z prodlení:

Příklad:

Dlužná částka: 100.000Kč

Prodlení: 17.1.2010-15.12.2011

Vzorec:

$$p = n \cdot p,$$

kde: p – poplatek z prodlení, n – nejmenší možný poplatek, p – počet měsíců prodlení

$$p = 25 \cdot 12 = 300 \text{ Kč}$$

Poplatek z prodlení bude činit **300 Kč**.

Příklad č. 2: Smluvní pokuta

Pro případ, že podnikatel Novák nesplní svou povinnost, si smluvní strany stanovily smluvní pokutu ve výši 0,1 % za každý den prodlení.

Vzorec:

$$S = (d \cdot s) \cdot p,$$

kde: S – smluvní pokuta, d – dlužná částka, s – sazba smluvní pokuty, p – počet dnů prodlení

$$S = (100.000 \cdot 0,1\%) \cdot 35 = 3.500 \text{ Kč}$$

Dlužník je povinen věřiteli zaplatit dlužnou částku a smluvní pokutu ve výši **103.500 Kč**.

Povinnosti dlužníka:

Dlužník by si měl dále dávat pozor na to, že je-li ve smlouvě sjednaná smluvní pokuta jako následek pozdního zaplacení, že to neznamená, že mu z tohoto porušení smluvní povinnosti nevzniknou další povinnosti, neboť dále může věřitel po dlužníkovi požadovat, aby zaplatil úroky z prodlení vypočítané podle § 369a ObchZ a NV č. 33/2010 Sb. Což znamená, že pokud nebyl ve smlouvě sjednán úrok z prodlení, platí dlužník zákonný úrok z prodlení, který činí o 1 % vyšší úrok, než za jaký poskytují úvěry banky v místě sídla dlužníka.

Vzorec:

$$z = (\acute{u} \pm 1\%) \cdot d,$$

kde: z – zákonný úrok z prodlení, ú – úrok z úvěrů bank, d – dlužná částka

$$z = (2\% \pm 1\%) \cdot 100.000 \text{ Kč} = 3.000 \text{ Kč}$$

Celkem tedy má dlužník povinnost věřiteli zaplatit částku **106.500 Kč**.

Nároky věřitele:

Strany si mohou sjednat smluvní pokutu zajišťující včasné peněžní plnění. Tomuto zajištění nebrání ani okolnost, že věřitel má při prodlení dlužníka se splněním peněžitého závazku ze zákona právo na zaplacení úroku z prodlení ve výši dohodnuté, jinak ve výši stanovené NV č. 142/1994 Sb., ve znění NV č. 163/2005 Sb. a ve znění NV č. 33/2010 Sb. (§ 369 ods. 1 a § 369a ObchZ). Výše úroků z prodlení je v obchodních vztazích zásadně věcí dohody věřitele a dlužníka s omezením podle § 369a ods. 3 ObchZ.

Věřitel má nárok na:

- dlužnou částku **100.000 Kč**
- smluvní pokutu **3.500 Kč**
- zákonný úrok z prodlení **3.000 Kč**

Celkem pak dlužník věřiteli zaplatí částku **106.500 Kč**.

Právní nároky:

Zákon nevylučuje možnost sjednání smluvní pokuty a zároveň i úroků z prodlení při porušení smluvní povinnosti. Důležité je však dbát na to, aby se výše smluvní pokuty či úroku z prodlení nepříčila dobrým mravům (§ 39 ObčZ) nebo aby nebyla v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku (§ 265 ObchZ). V opačném případě by mohlo být využito moderační právo, tzn. soud může smluvní pokutu snížit. Dle § 301 ObchZ je zde však omezení, podle kterého soud nemůže snížit smluvní pokutu pod výši škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. Na rozdíl od možnosti snížení soudem smluvní pokuty u úroku z prodlení tato možnost není.

Příklad č. 3: Sjednaná smluvní pokuta a úroku z prodlení

Podnikatel Novák a podnikatel Horák si sjednali, že pokud dojde k porušení smluvní povinnosti, bude dlužník povinen zaplatit smluvní pokutu ve výši 0,1 % za každý den prodlení a současně také úroky z prodlení ve sjednané výši tzn. 0,01 % za každý den prodlení.

Z toho vyplývá, že v případě porušení smluvní povinnosti bude mít podnikatel Novák povinnost uhradit sazbu 0,11 % z dlužné částky za každý den prodlení.

Výpočet:

$$S = (100000 \cdot 0,01\%) \cdot 35 = 350 \text{ Kč}$$

$$ú = (100000 \cdot 0,01\%) \cdot 35 = 350 \text{ Kč}$$

Dlužník má tedy povinnost věřiteli zaplatit smluvní pokutu a úroky z prodlení v celkové výši 3 850 Kč, celkem tedy zaplatí **103.850 Kč**.

Povinnosti dlužníka:

Dlužník by si dále měl dávat pozor na nezaplacení této částky, protože v případě, že věřitel dlužníka písemně vyzve o úhradu této částky a dlužník ji neuhradí bez zbytečného odkladu, má věřitel nárok na zákonný úrok z prodlení ze smluvní pokuty, tzn. ze 3.500 Kč

Vzorec:

$$Z = (s \pm 1\%) \cdot S,$$

kde: Z – zákonný úrok z prodlení ze smluvní pokuty, s – sazba úroku z úvěru bank, S – smluvní pokuta

$$Z = (3\% \pm 1\%) \cdot 3.500 = 105 \text{ Kč}$$

Nárok věřitele:

Věřitel má nárok na:

- dlužnou částku **100.000 Kč**
- smluvní pokutu **3.500 Kč**
- úroky z prodlení **350 Kč**
- zákonné úroky z prodlení ze smluvní pokuty **105 Kč**

Dlužník je tedy povinen věřiteli zaplatit částku **103.955 Kč**.

Právní nároky:

Sjednání úroku z prodlení vedle smluvní pokuty také není v rozporu se zákonem, avšak je zde nutno klást větší pozornost na přiměřenost sjednané výše smluvní pokuty. V tomto případě činila 0,1 % za každý den prodlení, což je necelých 36,5 % ročně. Celková sazba obou těchto nároků činí 0,11 % za každý den prodlení, což dle ustálené judikatury nepřiměřen není.

Příklad č. 4: Úrok z prodlení a náhrada škody

Podnikatel Novák je v prodlení se zaplacením kupní ceny podnikateli Horákovi. Pro tyto účely měly obě tyto strany smlouven úrok z prodlení 0,01 % za každý den prodlení.

Vzorec:

$$ú = (d \cdot s) \cdot p,$$

kde: ú – úrok z prodlení, d – dlužná částka, s – sazba úroku z prodlení, p – počet dní prodlení

$$ú = (100.000 \cdot 0,01\%) \cdot 35 = 350 \text{ Kč}$$

Dlužník má povinnost věřiteli zaplatit kupní cenu a úroky z prodlení, celkem tedy **100.350 Kč**.

Povinnosti dlužníka:

Povinnost zaplatit kupní cenu a sjednanou výši úroku z prodlení ovšem nemusí být pro dlužníka konečná, neboť může nastat situace, ze které podnikateli Horákovi (dlužníkovi) vyplynou další závazky jakožto důsledek jeho prodlení. Dlužník by si měl dávat pozor, pokud mu podnikatel Novák sdělil, že cenu výrobku potřebuje obratem použít k zaplacení svého závazku vůči podnikateli Sýkorovi. Tento závazek byl zajištěn smluvní pokutou ve výši 10.000 Kč. Tuto smluvní pokutu bude podnikatel Novák vyžadovat po podnikateli Horákovi.

Nároky věřitele:

Z výše popsaného příkladu vyplývá, že dle ustanovení § 369 odst. 2 ObchZ má věřitel nárok na náhradu škody způsobené prodlením se plněním peněžitého závazku jen pokud tato škoda není kryta úroky z prodlení.

Podnikatel Novák má nárok na úrok z prodlení a na náhradu škody v rozsahu, o nějž rozsah škody převyšuje výši úroků z prodlení.

Podnikatel Horák tudíž podnikateli Novákovi zaplatí částku 10.000Kč, z čehož 350 Kč činí úroky z prodlení a zbytek představuje úhradu škody přesahující celkovou výši úroků z prodlení.

Věřitel má nárok na:

- kupní cenu výrobku **100.000Kč**

- úroky z prodlení **350 Kč**

- náhradu škody **10.000 Kč**

Celkem pak dlužník věřiteli zaplatí částku **110.000 Kč**.

Příklad č. 5: Smluvní pokuta a náhrada škody

Písemná smlouva mezi podnikateli Novákem a Horákem:

Dlužná částka mezi Novákem a Horákem: 100.000 Kč

Smluvní pokuta mezi Novákem a Horákem: smluvní pokuta 0,1 % z dlužné částky za každý den a náhradu případné škody.

Prodlení: 35 dnů

Výpočet:

$$S = (100.000 \cdot 0,1\%) \cdot 35 = 3.500Kč$$

kde: S – smluvní pokuta, d – dlužná částka, s – smluvní pokuta, p – počet dní prodlení

Podnikatel Novák má povinnost zaplatit podnikateli Horákovi cenu výrobku a smluvní pokutu, celkem tedy **103.500 Kč**.

Povinnosti dlužníka:

Dále může nastat skutečnost, že v důsledku prodlení s plněním podnikatele Nováka se může podnikatel Horák dostat do prodlení u podnikatele Sýkory. Podnikatel Novák má pak dále povinnost zaplatit smluvní pokutu, jež byla sjednaná mezi podnikateli Horákem a Sýkorou, neboť z důsledku jeho prodlení vznikla podnikateli Horákovi povinnost zaplatit smluvní pokutu, a tím pádem mu vznikla škoda, jejíž náhradu bude požadovat po podnikateli Novákovi.

Smluvní pokuta mezi Horákem a Sýkorou: jednorázová 20.000 Kč

Podnikatel Horák má pak nárok na:

- dlužná částka **100 000 Kč**
- smluvní pokutu **3 500 Kč**
- náhrada škody **20 000 Kč**

Celkem tedy podnikatel Horák od podnikatele Nováka obdrží částku **123.500 Kč**.

Právní povinnosti:

V souladu s § 379 ObchZ se nenahrazuje škoda, jež převyšuje škodu, kterou v době vzniku závazkového vztahu povinná strana jako možný důsledek porušení své povinnosti předvídala nebo který bylo možno předvídat s přihlédnutím ke skutečnostem, jež v uvedené době povinná strana znala nebo měla znát při obvyklé péči. Je tudíž otázkou, zda Novák, ačkoliv neznal podmínky smlouvy mezi podnikateli Horákem, Sýkorou mohl v době uzavření smlouvy rozumně předvídat, že druhá smluvní strana bude povinna hradit svému zákazníkovi smluvní pokutu, opozdí-li se svým plněním. Podnikatel Novák uhradí podnikateli Horákovi náhradu škody, pouze pokud je výše smluvní pokuty přiměřená. Neboť pouze přiměřená výše smluvní pokuty může být pro účely náhrady škody brána jako předvídatelná škoda vzniklá v důsledku porušení povinnosti. Pokud by se však podnikatel Horák zavázal podnikateli Sýkorovi k úhradě nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty, utrpěla by sice její úhradou škodu, avšak částku, jež by neodpovídala přiměřenosti, by podnikatel Novák hradit nemusel, neboť by se ve smyslu § 379 ObchZ jednalo o škodu nepředvídatelnou. Z tohoto důvodu by se řešení této části požadavku podnikatele Horáka změnilo.⁷⁴

5.2 Srovnání jednotlivých institutů

V podkapitole 5.2 budeme srovnávat jednotlivé instituty, kterými jsme se zabývali v praktických příkladech. To, že se touto kapitolou zabýváme až na samý závěr práce, má své opodstatnění, neboť zde využijeme výpočty z předchozí podkapitoly 5.1. Tyto hodnoty dosadíme do popisované problematiky a srovnání těchto institutů se pak stane přehlednější a zároveň pochopitelnější.

⁷⁴ ČERNÁ, Stanislava et al. *Sbírka příkladů z obchodního práva*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 412 s. ISBN 978-80-7357-594-6.

Dále budeme analyzovat různé možnosti sjednání těchto institutů. K tomuto srovnání využijeme vypočítané hodnoty z podkapitoly 5.1, které dosadíme za jednotlivé nároky. Díky této aplikaci bude na první pohled patrné, jaké nároky můžou obě strany očekávat.

Vypočítané hodnoty z podkapitoly 5.1 jsou následující:

- Smluvní pokuta: **3.500 Kč**
- Smluvená sazba úroku z prodlení: **350 Kč**
- Zákonná sazba úroku z prodlení: **3.000 Kč.**
- Náhrada škody: **10.000 Kč.**

SMLOVNÍ POKUTA A ÚROK Z PRODLENÍ

Smluvní pokutou si smluvní strany mohou zajistit peněžní plnění v případě porušení smluvní povinnosti. Jedná se tedy o majetkovou sankci, popř. paušalizovanou náhradu škody. Sazbu úroku z prodlení si mohou smluvní strany sjednat ve smlouvě. Pokud tak neučinily, vypočte se zákonný úrok z prodlení dle předpisu práva občanského (§517 odst. 1 ObchZ) NV č. 142/1994 Sb., ve znění NV č. 163/2005 Sb.

Z výše uvedeného vyplývá zásadní rozdíl mezi smluvní pokutou a úrokem z prodlení. Úrok z prodlení má povahu majetkové sankce, která je stanovena zákonem, včetně její výše. Dle ObchZ si strany mohou sjednat odlišnou výši úroku z prodlení. Úrokem z prodlení je sankcionováno pouze neplnění peněžitého závazku.

- Pokud vznikne věřiteli škoda (10.000 Kč), má věřitel nárok na její náhradu pouze pokud není kryta úroky z prodlení (§ 369 odst. 2 ObchZ).
- Úroky z prodlení (11.000 Kč) = **není zde nárok na náhradu škody**
- Úroky z prodlení (350 Kč) = **věřitel má nárok na náhradu škody ve výši 9.650 Kč.**
- Obdobné ustanovení platí i u smluvní pokuty, neboť věřitel nemá nárok na náhradu škody (10.000), která vznikla v důsledku porušení povinnosti zajištěné smluvní pokutou (§545 odst. 2 ObčZ).
- Smluvní pokuta (3.500 Kč) = **není zde nárok na náhradu škody**
- Dle ObchZ a ObčZ není vyloučeno sjednání smluvní pokuty (3.500 Kč) vedle úroků z prodlení (350 Kč) při nesplnění téže povinnosti, popř. že by při uplatnění jedné z těchto sankcí nebyl věřitel oprávněn domáhat se druhé sankce apod. **(3.850 Kč).**

- Pro případ prodlení se splněním peněžitého závazku si smluvní strany mohou sjednat, že v případě porušení povinnosti bude dlužník povinen zaplatit smluvní poutu (3.500 Kč), a pokud si smluvní strany nesjednají nic dalšího, má dlužník povinnost zaplatit věřiteli též zákonný úrok z prodlení (3.000 Kč) (§ 369 odst. 1 ObchZ)(**6.500 Kč**).
- Dále si smluvní strany mohou ve smlouvě sjednat smluvní pokutu (3.500 Kč), která zajišťuje plnění peněžitého závazku, a věřitel tak není oprávněn domáhat se úroku z prodlení (350 Kč) až do výše smluvní pokuty a nad tuto hranici by pak nastoupila tato majetková sankce.
- Smluvní strany si mohou pro případ prodlení se zaplacením kupní ceny sjednat poplatek (určité procento z dlužné částky za každý den prodlení) či penále (určité procento z fakturované částky za každý den prodlení), rozhodující je jejich obsah, nikoliv jejich označení.
- Vznikne-li v důsledku prodlení věřiteli škoda (10.000 Kč), je věřitel oprávněn domáhat se jen té škody (9 650 Kč), která není kryta úrokem z prodlení (350 Kč)(§369 odst. 2 ObchZ) (**10.000 Kč**).
- U smluvní pokuty může být stanoveno omezení spočívající v tom, že náhrady škody (10.000 Kč) se lze domáhat jen do její výše (**3.500 Kč**), a pokud má být věřiteli hrazena i škoda přesahující výši smluvní pokuty (6.500 Kč), je k tomu zapotřebí dohody smluvních stran (**10.000 Kč**).
- Pokud je porušení peněžitého závazku zajištěno smluvní pokutou (3.500 Kč) a zároveň se na prodlení vztahuje i úrok z prodlení (350 Kč) a v důsledku prodlení vznikne škoda (10.000Kč), je třeba brát v úvahu, že v obou případech plní tyto instituty funkci paušalizované náhrady škody, a není-li dohodnuto něco jiného, je smluvní pokutou hrazena škoda jen do její výše (3.500 Kč).
- Je-li vzniklá škoda (1.000 Kč) kryta smluvní pokutou (3.500 Kč), pak již věřitel nemá nárok na úrok z prodlení (350 Kč) vyplývající z porušení téže povinnosti a naopak (**3 500 Kč**).
- Pokud výše škody (5.000 Kč) bude vyšší než smluvní pokuta (3.500 Kč) a dlužník je zároveň povinen platit úrok z prodlení (350 Kč), je např. možné nejprve pokrýt škodu (5.000 Kč) smluvní pokutou (3.500 Kč) a poté škodu převyšující smluvní pokutu pokrýt úrokem z prodlení (350 Kč) apod.⁷⁵

⁷⁵ FALDYNA, František, Jan HUŠEK a Tomáš POHL. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2. vyd. Praha: Aspi, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

SMLOVNÍ POKUTA A NÁHRADA ŠKODY

Smluvní pokuta plní dvě funkce, a to sankční, což znamená, že povinný, poruší-li zajištěnou povinnost, je povinen zaplatit smluvní pokutu. Druhá funkce je uhrazovací neboli paušalizovaná náhrada škody, která spočívá v tom, že je jí nahrazována škoda (nesjednají-li si strany něco jiného, vzniká porušením povinnosti, jež je zároveň zajištěna smluvní pokutou) (§545 odst. 2 ObčZ).

- Při vzniku škody (10.000 Kč), jež byla zajištěna smluvní pokutou (3.500 Kč) nemusí poškozený prokazovat splnění podmínek odpovědnosti za škodu dle § 373 a násl. ObchZ. Z čehož vyplývá, že pokud není sjednáno něco jiného, tak pro obchodní a občanské závazkové vztahy platí, že při sjednání smluvní pokuty (3.500 Kč) a porušení takto zajištěné povinnosti vznikne též škoda (10.000 Kč), není věřitel oprávněn požadovat náhradu škody. V tomto případě bude vzniklá škoda hrazena zaplacením smluvní pokuty (**3.500 Kč**).
- Výši škody (6.500 Kč), jež přesahuje sjednanou smluvní pokutu (3.500 Kč), není věřitel oprávněn po dlužníkovi požadovat (**3.500 Kč**), pokud nebylo sjednáno něco jiného (§545 odst. 2 ObčZ)(**10.000 Kč**).
- Dále si mohou smluvní strany sjednat to, že věřitel je oprávněn požadovat náhradu škody (10.000 Kč) vzniklé porušením smluvní pokutou zajištěné povinnosti, a to vedle smluvní pokuty (3.500 Kč), tj. na náhradu škody se nezapočte zaplacená smluvní pokuta (**13.500 Kč**).
- Smluvní strany mohou například sjednat, že na náhradu vzniklé škody (10.000 Kč) bude započtena jen určitá část smluvní pokuty (např. 2.000 Kč) Pro obchodněprávní vztahy z § 301 ObchZ vyplývá, že k náhradě škody (10.000 Kč), která vznikne později, tj. po rozhodnutí soudu o snížení smluvní pokuty (z 3.500 Kč na 2.000 Kč), je poškozený oprávněn jen do výše smluvní pokuty (2.000 Kč) a za podmínek § 373 a násl. ObchZ ustanovení §301 ObchZ je kogentní, bylo zák. č. 370/2000 Sb. s účinností od 1.1. 2001 zařazeno do ustanovení, od nichž se dohodou stran nelze odchýlit (§ 263 odst. 1 ObchZ). Z toho by pro obchodní závazkové vztahy bylo možné dovozovat, že v těchto vztazích nelze aplikovat § 545 odst. 2 ObčZ a že smluvní strany se nemohou platně dohodnout o tom, že bude hrazena i škoda

(8. 000 Kč) převyšující sjednanou smluvní pokutu (2.000 Kč) a zbývající část škody (8. 000 Kč) bude hrazena vedle zbytku smluvní pokuty (10.000 Kč).

- V případě nepřírozeně vysoké smluvní pokuty (10.000 Kč) může být využito moderačního oprávnění soudu dle § 301 ObchZ. Ve vztahu k tomuto se stanoví omezení týkající se výše náhrady (např. 3.000 Kč) později vzniklé škody. Tím zřejmě není vyloučena aplikace §545 odst.2 ObčZ nejméně pro ty případy, kdy byla sjednána přiměřená výše smluvní pokuty; je však možné a vhodné přijmout i závěr, že § 301 ObchZ se nedotýká § 545 odst. 2 ObčZ a nevylučuje jeho aplikaci i v případě, kdy je smluvní pokuta snižována, neboť v něm není výslovně řešena obecně otázka škody přesahující smluvní pokutu. Tento závěr je však problematický, neboť §301 ObchZ jasně stanoví omezení výše náhrady škody, a tímto limitem je výše smluvní pokuty.
- Neboť ačkoliv je v § 386 odst. 1 ObchZ stanoveno, že nároku na náhradu škody se nelze vzdát ještě před porušením povinností, z nichž může škoda vzniknout, je v dispozici smluvních stran, zda toto omezení sjednají či nikoliv. Z tohoto vyplývá, že smluvní strany si mohou sjednat, zda škoda (6.500 Kč) převyšující smluvní pokutu (3.500 Kč) bude hrazena, a do jaké výše, např. náhrada škody převyšující smluvní pokutu bude hrazena do 50 % její výše (6.750 Kč). Ovšem k 1.1. 2012 nabyla účinnost novela § 386 odst. 1 ObchZ, ve které došlo k podstatné změně, a to že ve vztazích upravených obchodním zákoníkem se lze dohodou vzdát práva na náhradu škody nebo toto právo omezit i před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout.
- Dále je třeba, aby smluvní strany věnovaly patřičnou pozornost sjednávání výše smluvní pokuty, a to především ve vztahu k úhradě případně vzniklé škody. Strany by měly předem zvážit, jaká výše škody může v případě porušení takto zajištěné povinnosti vzniknout, a následně se dohodnout na výši smluvní pokuty. Případná škoda (10.000 Kč) může být i hrazena vedle smluvní pokuty (3.500 Kč), což by znamenalo, že smluvní pokuta plní pouze funkci sankční (**13.500 Kč**). Dále může být sjednáno že bude hrazena škoda přesahující smluvní pokutu při sjednání nižší smluvní pokuty, tzn. věřitel by obdržel smluvní pokutu ve výši 3.500 Kč a také přesahující výše náhrady škody 6.500 Kč (**10.000 Kč**).
- Ovšem je třeba si dávat pozor na nedostatečné sjednání smluvní pokuty (3.500 Kč), protože při vzniku škody vyšší (10.000 Kč), než byla výše smluvní pokuty, nesl by tento rozdíl (6.500 Kč) věřitel ze svého. Proto je třeba výši smluvní pokuty sjednat

tak, aby byla v případě vzniku škody schopna zajistit její úhradu, popř. aby ujednání obsahovalo úhradu škody převyšující smluvní pokutu (6.500 Kč). Je tedy důležité zvažovat hodnotu a význam takto zajišťované povinnosti.

Smluvní pokutou je obvykle zajišťováno plnění základních povinností vyplývajících ze smlouvy, např. včasné splnění, zaplacení ceny ve lhůtě splatnosti a další povinnosti, jež si smluvní strany ve smlouvě dohodnou.

- Na náhradu škody (10.000 Kč) je započítávána smluvní pokuta (3.500 Kč) jen tehdy, vznikla-li škoda porušením povinnosti zajištěné smluvní pokutou, proto došlo-li k porušení nezajištěné povinnosti a smluvní pokutou bylo zajištěno plnění jiné povinnosti z téže smlouvy, je věřitel oprávněn domáhat se náhrady škody v celém rozsahu včetně smluvní pokuty (**13.500 Kč**), která se tomto případě nekompenzuje se vzniklou škodou. Například je-li smluvní pokutou (3.500 Kč) zajištěno dodání zboží ve sjednaném čase plnění a prodávající dodá opožděně vadné zboží, přičemž povinnost dodat bezvadné zboží není zajištěna smluvní pokutou a porušením této povinnosti vznikne škoda (10.000 Kč), je kupující oprávněn domáhat se náhrady škody v celém rozsahu dle § 373 ObchZ., vč. zaplacení smluvní pokuty (**13.500 Kč**).⁷⁶

⁷⁶ FALDYNA, František, Jan HUŠEK a Tomáš POHL. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2. vyd. Praha: Aspi, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

6 ZÁVĚR

Druhá kapitola přispěla k teoretickému cíli bakalářské práce, zejména k pochopení povahy obchodních závazkových vztahů. Za podstatnou část této kapitoly považuji vymezení relativních, absolutních a fakultativních obchodů, které je nezbytné pro určení právního předpisu, dle kterého se budou závazkové vztahy řídit.

Obsahem třetí kapitoly bylo popsání problematiky porušení závazků a následků z nich plynoucích, které bylo nezbytné pro vymezení některých pojmů, zejména pak prodlení a úroku z prodlení. Tyto nároky jsme počítali v podkapitole 5.2. a uvedli jsme si výpočet jak smluvní, tak zákonné sazby úroku z prodlení.

Rovněž čtvrtá kapitola pod názvem Náhrada škody přispěla podstatným dílem ke splnění stanoveného cíle. Nejdůležitějším následkem porušení povinnosti je náhrada škody, a to je jeden z důvodů, proč jsme této problematice věnovali podstatnou část práce. Téma náhrady škody jsme rovněž aplikovali na konkrétní praktické příklady.

V poslední kapitole jsme aplikovali teoretickou část tématu na konkrétních, praktických příkladech. Nejprve jsme si uvedli vzorec, dle kterého se budou výpočty provádět, následně jsme si vypočítali zadaný příklad a nakonec jsme uvedli některé nároky, které nejsou ve smlouvě uvedeny a na které má věřitel právo a dlužník povinnost. V závěrečné podkapitole 5.2 jsme provedli srovnání některých institutů za pomoci hodnot vypočítaných v předcházející kapitole.

Cíl bakalářské práce, který jsme si vytyčili v úvodu, tedy analýzu tématu odpovědnosti podnikatele za porušení závazku a za škodu jsme provedli ve 2. až 4. kapitole, dále jsme v 5. kapitole vypočítali a srovnali jednotlivé instituty.

Nejprve jsme srovnávali instituty, které slouží jako majetková sankce při nesplnění peněžitého plnění, a to úroky z prodlení a smluvní pokutu. Oba tyto instituty si mohou smluvní strany sjednat ve smlouvě. Zásadní rozdíl mezi smluvní pokutou a úroky z prodlení je, že pokud není sazba úroku z prodlení stanovena ve smlouvě, vypočítá se zákonný úrok z prodlení dle předpisu práva občanského (§ 517 odst. 1 ObchZ) NV č. 142/1994 Sb., ve znění NV č. 163/2005 Sb. Sjednání těchto majetkových sankcí je velice důležité, neboť s oběma se pojí rozdílná práva a povinnosti, které jsme si uvedli a vypočítali v kapitole 5.

Dále jsme porovnávali smluvní pokutu jako paušalizovanou náhradu škody a náhradu škody upravenou v ObchZ. Zásadní rozdíl mezi smluvní pokutou a náhradou škody je, že pokud byla porušená povinnost zajištěná smluvní pokutou, poškozená strana nemusí

v obchodněprávních vztazích prokazovat splnění podmínek odpovědnosti za škodu dle § 373 a násl. ObchZ, které jsme charakterizovali ve čtvrté kapitole. Výpočet a srovnání smluvní pokuty a náhrady škody jsme provedli v páté kapitole.

Rovněž i ve své diplomové práci bych se ráda zabývala problematikou odpovědnostních vztahů. Tuto práci bych zaměřila na změny v obchodním zákoníku, především pak na smluvní limitaci náhrady škody a to rozdíl mezi dosavadní praxí a novelou obchodního zákoníku, která nabyla účinnosti 1.1. 2012.

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie

1. BEJČEK, Josef, Alexander BĚLOHLÁVEK, Pavel GODICKÝ a Marcela KERNBACHOVÁ. *Základy obchodního práva pro ekonomy*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - technická univerzita Ostrava, 2002. 274 s. ISBN 80-248-0167-1.
2. ČERNÁ, Stanislava et al. *Sbírka příkladů z obchodního práva*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 412 s. ISBN 978-80-7357-594-6.
3. ELIÁŠ, Karel. *Obchodní zákoník: Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1900*. Praha: Linde, 1998. 720 s. ISBN 80-7201-113-8.
4. ELIÁŠ, Karel a Ondřej HANÁK, a kolektiv. *Sbírka příkladů z obchodního práva*. 3.vyd. Praha: C.H. Beck, 2006, 190 s. ISBN 80-7179-443-0.
5. FALDYNA, František, Jan HUŠEK a Tomáš POHL. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2. vyd. Praha: Aspi, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.
6. HAJN, Petr a Josef BEJČEK. *Jak uzavřít obchodní smlouvy*. Praha: Linde, 2003. 284 s. ISBN 80-7201-415-3.
7. HULVA, Tomáš. *Ochrana spotřebitele*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2005. 452 s. ISBN 80-7357-064-5.
8. KERNBACHOVÁ, Marcela a Pavel SEVERIN. *Obchodně závazkové vztahy*. Ostrava: VŠB – Technická universita Ostrava, 2003. 100 s. ISBN 80-248-0393-3.
9. KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Praha: Prospektrum, 1993. 368 s. ISBN 80-85431-75-0.
10. PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 336 s. ISBN 80 - 7357 - 202 - 8.
11. ŠILHÁN, Josef. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 159 s. ISBN 978-80-7400-393-6.

Elektronické zdroje

12. DOLEČEK, Marek. Orientace v právních úkonech: Obchodní právo. CZECHTRADE. BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export [online]. 2009, 31.7.2009 [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/obchodni-pravo-opu/1000818/46131/#b23>
13. Autor neznámý. *Internetové stránky nakladatelství ekonomické a právní literatury*. Dostupné z: < <http://www.sagit.cz> >. [citováno 2012-05-07].

14. ČNB. Česká národní banka [online]. 2010, 1.7.2010 [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/faq/vypocet_uroku_z_prodleni.html
15. EPRAVO.CZ. *Epravo.cz: Sbirka zákonů, judikatura, právo* [online]. 2012, 28.3.2012 [cit. 2012-05-09]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/moznosti-smluvni-limitace-nahrady-skody-po-novele-obchodniho-zakoniku-k-112012-81283.html>
16. HAVIT, s.r.o. *Business.center.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-05-09]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obchzak/cast3h1.aspx>

Seznam zkratk

ObčZ	Občanský zákoník
ObchZ	Obchodní zákoník
ČNB	Česká národní banka
NV	Nařízení vlády

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce.
- souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 11.5.2018

Monika Věrná
.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:
TUHÁSKOVA 2, PRAHA 140601